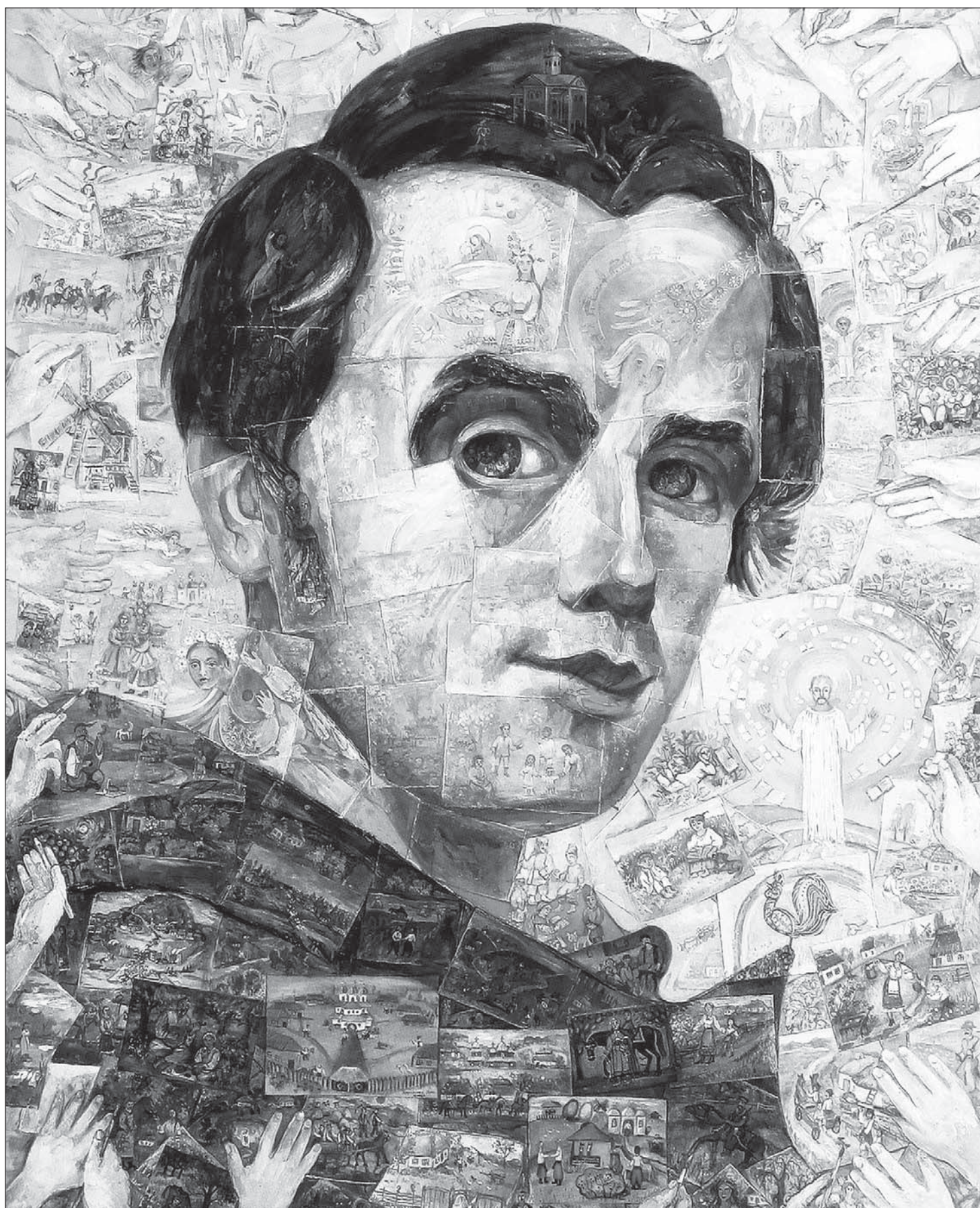

Надія Нікіфорова. "Учітесь, читайте..." (Послання)

Десять найголовніших заповідей Тараса Шевченка

1. Нема на світі України,
Немає другого Дніпра.
2. Свою Україну любіть,
Любіть її... Во время люте,
В остатню тяжкую минуту
За неї Господа моліть.
3. В своїй хаті своя й правда,
І сила, і воля.
4. Молітесь Богові одному,
Молітесь правді на землі,
А більше на землі нікому
Не поклоніться.
5. Розкуйтеся, братайтеся.
6. Борітеся — поборете.
7. Не дуріть самі себе,
Учітесь, читайте,
І чужому наuczайтесь,
Й свого не цурайтесь.
8. Чи є що краще, лучше в світі,
Як укупі жити,
Братам добрим добро певне
Пожить, не ділити?
9. У нашій раї на землі
Нічого кращого немає,
Як тая мати молодая
З своїм дитяточком малим.
10. Обніміться ж, брати мої,
Молю вас, благаю!

Уклав
Іван ШПИТАЛЬ

Черкащина зібрала гостей з усіх куточків України й світу на Міжнародне шевченківське свято "В сім'ї вольній, новій" і Всеукраїнський шевченківський форум "Свою Україну любіть". Ці дві програми — культурна й наукова — приурочені до 200-річчя з дня народження Тараса Шевченка та 153-ї річниці з дня перепоховання Кобзаря у Каневі. Близько сімдесяти науковців із різних українських університетів і перекладачі "Кобзаря" з-за кордону (зі Словаччини, Польщі, Болгарії, США, Білорусі, Казахстану, Австрії, Росії) звітували про своє прочитання творчості Т. Г. Шевченка, а відомі майстри пера, серед яких і лауреати Національної премії імені Шевченка та їхні творчі колеги — Ак-Вельпасар (Швеція),

Черкащина вітає гостей

Катаока Хіросі (Японія), Володимир Некляев (Білорусія), Микола Мушинка (Словаччина) зустрілися з мешканцями Черкащини, зокрема Золотоніського, Драбівського, Чорнобаївського, Городищенського та інших районів. Гості відвідали Моринці, Вільшану, Городище, Чигирин, побували на презентаціях книг, фільмів, вистав шевченківської тематики.

Відбулися урочиста наукова академія "Тарас Шевченко в національному та світовому вимірах", презентація "Шевченківської енциклопедії", урочистості з на-

годи 25-річчя музею "Кобзаря" Т. Г. Шевченка", круглі столи "Етнопсихологічні джерела й автобіографічні та біографічні аспекти творчості Тараса Шевченка" (с. Шевченкове) та "Національні та історіософські концепти творчості Тараса Шевченка" (м. Чигирин). Учасники урочистостей узяли участь у відкритті виставки "Живописна Україна" в обласному художньому музеї, оглянули новостворений музей у селі Мошни Черкаського району.

22 травня учасники форуму прибули до Канева, на Тарасову гору, де після по-

кладання квітів на могилу Т. Г. Шевченка відвідали музей і провели підсумкове пленарне засідання "Світова духовна велич Тараса Шевченка". Хочеться відзначити творчу організаційну роботу Черкаської обласної ради та обласної державної адміністрації, багатьох черкаських науковців (В. Поліщук, В. Пахаренко та ін.), щирість і привітність земляків Кобзаря, які свято зберігають пам'ять про нього.

Інф.

А далі вже з'явилися на центральному майдані міста намети з прапорами-триколорами і написами: “Луганская гвардия”, “Молодая гвардия”.

Закономірно, все це переросло в розгін проукраїнських мирних майданів проросійськи, сепаратистськи налаштованими молодчиками з гаслами “Россия! Россия! Путин!”, у захоплення адміністративних приміщень, і врешті-решт — будівлі Служби безпеки та величезного збройного арсеналу.

Із подивом усі дізналися, що державно-політичні інститути та спецслужби від нейтральності перейшли на бік озброєних до зубів проросійськи налаштованих “мирних протестувальників”.

Далі пішло за кримським сценарієм: референдум “За державну самостійність Луганської області” й утворення так званої Луганської народної республіки (Лугандії). Сьогодні на порядку денному самопроголошених “керівників” ЛНР — звернення до російського президента В. Путіна про введення на луганську землю російських військ і прийняття самопроголошеної адміністративної одиниці до складу Росії, а ще окреме звернення до керівництва Білорусі й Казахстану — про вступ до Митного союзу.

Як наслідок, на Луганщині процвітає розбій, рекет, мародерство, вбивства мирних громадян, переслідування (насамперед українців) за етнічною ознакою.

У повній красі проявила себе п'ята колонна: комуністи, регіонали, бюджетники (не тільки керівники установ, а й звичайні вчителі, лікарі й інші), які почали нищити українську символіку й виставляти російську, вимагають розмовляти лише російською. А ознакою лояльності стали “колардські” стрічки та банти.

ЛНР установила надзвичайний стан у Луганську (від 23.00 до 6.00), вимкнені українські телеканали: “1+1”, “1-й Національний”,

Окупована Луганщина

Українці Луганщини досі навіть не усвідомлювали, що перебуватимуть у стані внутрішньої окупації, під час якої переслідуються все українське: мова, традиції, культура, навіть звичайні привітання українською. Для багатьох незвичними спочатку здалися такі написи на парках, будинках: “Луганск был, есть и будет русским городом!”, “Убей бандеро-ца!”, “Убей хохла!”. Написи в кольоровому виконанні імітували прапор Російської Федерації; крім того, біля них малювали й сам трико- лор. Великим здивуванням стало те, що ні міська рада, ні міліція, ні служба безпеки на це не реагували.

“5-й”, натомість увімкнута “Росія-24” з антиукраїнськими новинами та пропагандою.

Як же за таких умов безвладдя, хаосу, російського екстремізму та шовінізму виживають українці, які почуваються “ізгоями” на рідній землі? Нині їх гуртує і єднає лише одна потужна на теренах Луганщини українська громадська організація — обласне об'єднання “Просвіти” імені Тараса Шевченка. Не випадково на вулицях з'явилися альтернативні проросійським написи: “Слава Україні!”, “Героям слава!”, “Луганщина — це Україна!”, намальовані українські державні символи. Розповсюджуються листівки із закликами **ігнорувати** розпорядження самопроголошеного керівництва ЛНР, **вступати** в українські загони самооборони, **знищувати** блокпости сепаратистів, матеріально та технічно **підтримувати** Українську Армію та військовиків, які прибувають на терени Луганщини з метою захисту мирного населення.

Під впливом усього цього відбувається потужний процес самоідентифікації українців. А багато громадян України на Луганщині, які не є етнічними українцями, швидко зрозуміли, що Україна — не Росія, і що вони можуть втратити: українську Батьківщину, місце роботи, сімейне благополуччя, перспективу для себе та своїх дітей.

Нешодавно відбулося розширене засідання Правління обласного об'єднання “Просвіти”, на якому підсумовано роботу просвітян в екстремальних умовах, коли поряд лунають постріли і летить кров. Схвалено діяльність голови обласної “Просвіти” і всього просвітянського активу. Скореговано відповідно до вимог часу роботу об'єднання та громадського Шевченківського комітету, який продовжує діяти при “Просвіті”. Тож 22 травня у день перепоховання Тараса Шевченка в Україні в усіх містах і районах області відбудуться просвітянські акції, фестивалі, маніфеста-

ції. Зокрема в Луганську — презентація арт-проектів (до 200-річчя Тараса Шевченка) знаних луганських художників Костянтина і Петра Шевердіних, у Сватівському районі — VI Свистунівський Шевченківський конкурс-фестиваль. Пізніше буде проведено спільно з Департаментом освіти і науки облдержадміністрації черговий XI обласний з'їзд шкільних гуртків плекання української мови.

17 травня у просвітянському приміщенні відбувся випуск старшого курсу Школи українознавства, де протягом двох років вивчали українську мову під керівництвом 5-ти волонтерів-викладачів і вчителів української мови. 21 випускник отримав Сертифікат Всеукраїнського комітету захисту та розвитку української мови за підписом Голови комітету, народного депутата України Олександра Донія.

Наступного дня просвітяни відвідали підрозділи Збройних Сил і Національної Гвардії України, що базуються на теренах області. Воякам передали “Кобзарі” Тараса Шевченка, іншу літературу, місцеві та всеукраїнські газети, зокрема “Слово Просвіти”, спортінвентар, польові аптечки, предмети спальної білизни та особистої гігієни, продукти харчування.

Правління обласного об'єднання “Просвіти” надало для передачі “Українська паралель” обласного радіо об'єктивні дані народного опитування в Луганській та Донецькій областях 1—2 травня 2014 року про налаштованість більшості українців нашого краю на єдність України, на перебування Луганської області в складі єдиної незалежної Української держави. Ця важлива інформація має допомогти українцям — нашим землякам — правильно зорієнтуватися напередодні Президентських виборів.

Можна навести безліч конкретних прикладів поведінки представників п'ятої колонни у різних сферах суспільного життя: так, багато керівників у гуманітарних закладах не могли дочекатися так званої “російської

весни”! А тепер вони змушують підлеглих спілкуватися лише російською мовою, при-нижуючи й погрожуючи їм втратою роботи, а то й життя. Почепивши “колардську” стрічку, директори окремих шкіл не просто подають приклад учням і вчителям повторювати їхню поведінку, а зомбують свідомість юних і дорослих, налаштовуючи анти-українськи. Приміщення більшості шкіл в області були надані 11 травня для проведення незаконного референдуму ЛНР (за чим розпорядженням?).

Сепаратистські настрої проявляють директорські та вчительські кадри в навчальних закладах Луганська, Брянки, Красного Луча, Первомайська, Перевальського, Марківського, Станично-Луганського, Троїцького районів.

І водночас можна навести безліч прикладів патріотизму, відданості Українській Державі, національній ідеї. Так, наприклад, затриманий удома сепаратистами і вивезений до їхнього гнізда член правління Луганського обласного об'єднання “Просвіта”, доцент Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля Костянтин Філімоненко під загрозою втрати життя не зрікся української мови, просвітянської діяльності. Просвітянську активістку, директора НВК ЗОШ № 42 м. Луганська Олександру Шевченко “заарештувала” на робочому місці група озброєних сепаратистів і відвезла для допиту в їхню штаб-квартиру. **Вона відкинула пропозицію спілкування російською мовою та звинувачення в україноцентризмі.** Від неї вимагали припинити викладання українською мовою та виховання школярів на прикладі життя і діяльності Тараса Шевченка. Під тиском демократичної громадськості сепаратисти змушені були відпустити просвітянку.

І на цьому тлі великий подив викликає те, що на “круглі столи”, нещодавно проведені в Києві й Харкові, традиційно були запрошені ті самі дійові особи, які довели Україну до такого стану; серед них і сумновідомі луганські регіонали Єфремов, Черкасов, Голенко, Кравченко. І зовсім не запрошують керівників патріотичних громадських організацій та небайдужих українців-патріотів, яким є що розповісти і запропонувати конкретний шлях виходу із ситуації на сходноукраїнських теренах.

Прес-центр Луганського обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка

Іван ЗАБІЯКА,
член НСЖУ, кандидат історичних наук

Невже отак просто буде надано російській мові якщо не статус другої державної, то якихось інших преференцій, щоб не лише зійти, що проживають десятиліттями чи й століттями, не виявили толерантності до України, не спромоглися вивчити бодай на побутовому рівні мову корінного населення, самі не піднялися на вищий шабель культури? Все може бути. Але немає нічого такого безвихідного, щоб із нього не знайти вихід.

Та оскільки йдеться про другу державну, то про неї й говоритимемо. Отже, скажімо, в Донецькій, Луганській областях доведеться щось робити з російською мовою. Тут уже нікуди не дінешся. Політики мовним питанням так догралися, що чеку таки висмикнули і вибух відбувся.

Але просто надати статус другої державної російській мові, це, знаєте, як сказати “сам дурак”. До того ж у цих же регіонах частина населення говорить якою не якою, але українською, а частина й літературною мовою. Ми мусимо їх захищати. Віддати на поталу їх іншим ми не маємо права. Росія он як захищає! Тому все має бути прописано дуже й дуже детально і делікатно, тому що відповідний статус російської мови, всім це зрозуміло, дуже боляче вдарить по українській мові і може стати заразним вірусом для інших східних,

Що робити з українською мовою на території України?

південних і, можливо, деяких центральних областей. Адже в кожній області, особливо її центрі, промислових містах і селищах чимало людей говорить російською, знаючи й українську. “Как-то легчей”. І доведеться все це вирішувати на законодавчому рівні.

Тому в цьому законодавстві пропонується прописати такі норми, умови:

1. Ці норми розповсюджуються лише на ті регіони, які виявили бажання запровадження відповідного статусу російської мови.
2. У тих регіонах, де цей статус буде розповсюджений, володіння двома мовами (українською і російською) всіма громадянами є обов'язковим.
3. У тих регіонах, де ця норма буде розповсюджена, необхідне ведення документації двома (українською і російською) мовами.
4. Інформаційний простір даного регіону строго має розподілятися 50 на 50 відсотків (радіо, телебачення, Інтернет).
4. Ця норма стосується і друкованої продукції (ЗМІ, книги і т. ін.).
5. Ця норма стосується і культурно-освітніх та наукових закладів і державної форми власності, і приватної.
6. Прописати норму кримінальної відповідальності про будь-яке негативне, зне-

важливе висловлювання, ставлення і до тих, хто говорить тією чи тією мовою, і про мови взагалі (на кшталт “ця теляча мова”, “этот кацапский язык”, “ця бандерівська мова” і т. ін.).

7. Розробити відповідні тести на знання двох мов для тих, хто претендує на державні посади абсолютно в усіх державних структурах (силових зокрема). Не склав — не маєш права обіймати відповідні посади.

8. Для цієї ж категорії громадян розробити також тести на знання історії, культури. Не лише кандидати у Президенти (чи й самі Президенти) повинні знати, коли розпочалася, скажімо, Друга світова війна.

Пропоную ці норми ввести в законопроект нового “Закону про мови в Україні” для того, щоб запровадження другої державної мови — російської — не було чимось на кшталт лафи для тих, хто неспроможний вивчити українську мову, а з іншого боку — зменшити русифікацію в інших регіонах України.

Нешодавно прочитав, що не лише розуміння, а й насамперед говоріння двома і більше мовами сприяє розумовому розвитку людини, а в середньому та похилому віці не викликає слабості. Переко-наний, що для депресивних регіонів України це буде надзвичайно корисно.

Підтримуємо!

У цей критичний і небезпечний для нашої Держави час ми підтримуємо звернення “Жити по-новому” (“Слово Просвіти”, ч. 18 за 2014), підписане відомими діячами української спільноти.

Використовуємо з цією метою переконливі “Три аргументи за зняття кандидатів на користь Порошенка” народного депутата України 3, 4 і 5-го скликань Бориса Беспалого.

“Факт проведення президентських виборів є важливішим за ім'я переможця. ...Уперше їхнє проведення під такою загрозою. Навіть перший тур, а другий — поготів. ...Кожний міжтуровий день — міна з часовим механізмом... Маємо обрати президента вже у першому турі... Це — певно, якщо кандидати-державники знімуться на користь найбільш рейтингового з них. Таким є Петро Порошенко.

Другий аргумент. Перемога вже в першому турі є такою переконливою, що про нелегітимність виборів не може бути й мови.

Третій аргумент. ...Із кандидатів Євромайдану він є найбільш прийнятним і для опонентів. ...Для консолідації нації це не дрібничка”.

Отже, якщо ви, шановні кандидати, справді є державниками, вчиніть по-державному! Забезпечте обрання президента в першому турі виборів 25 травня.

Микола ПОЛІЩУК, член-кореспондент НАМН України, народний депутат України 4-го скликання; **Любомир ПИРІГ**, академік НАМН, член-кореспондент НАН України, народний депутат України 1-го скликання; **Петро ОСАДЧУК**, поет, **Петро ПЕРЕБИЙНІС**, поет; **Олександр ШЕВЧЕНКО**, доктор медичних наук, професор

Олександр ШОКАЛО

Війська НКВС (понад 32 тисячі) розпочали спецоперацію з депортації удосвіта 18 травня 1944 року й закінчили о 16:00 20 травня. Людям давали кілька хвилин на збори й вантажівками звозили до залізничних станцій, а звідти ешелонами везли на заслання. За спогадами очевидців, тих, хто чинив опір або не міг іти, розстрілювали на місці. У дорозі засланих годували рідко й переважно солоною їжею, і людей мучила спрага. У телеграмі НКВС на ім'я Сталіна зазначено, що виселено 183 155 осіб. А після війни ще вислано всіх солдатів, офіцерів та евакуйованих. Під час виселення та в перші роки заслання загинуло від голоду й хвороб близько 110 000 кримських татар — понад 46 % від загального числа виселених, що чвертеро перевищує втрати цього народу в війні.

Основну частину кримських татар було виселено до Узбекистану та в сусідні райони Казахстану й Таджикистану, решту розселено на Уралі, в Марійській АРСР і Костромській області. У червні 1944 року депортували також кримських вірмен, болгар і греків.

Після виселення кримських татар із Криму там перейменовували майже всі населені пункти, назви яких мали кримськотатарське походження (а це понад 80 % від загальної чисельності населених пунктів Криму).

Кримських татар позбавили права повертатися на батьківщину (на відміну від деяких інших депортованих народів, які повернулися в кінці 1950-х років). Ту заборону формально знято 1974 року, а фактично — 1989-го, відколи й почалося масове повернення народу до Криму.

Виселивши з Криму корінний народ, більшовицький режим на томість активно заселяв його російськими військовими відставниками, які вже в нинішніх українських реаліях відіграли свою вирішальну

Колонізатори Криму перетворилися на «колективного Путіна»

18 травня відзначали 70-ті роковини масової депортації-геноциду кримських татар. Офіційно в постанові Комітету оборони СРСР від 11 травня 1944 року кримських татар звинуватили у “зраді Батьківщини”, у співпраці з німецьким окупаційним режимом. А насправді: “Сталін вирішив знищити кримських татар, бо це народ, який не холопствує, він ніколи не знав рабства. А Сталін звик керувати рабами. Тому йому дуже подобалися росіяни — колишні раби, потомствени раби. Тисячолітнє рабство, нічого тут не вдієш” (Ернст Кудусов, голова московського земляцтва кримських татар). І це історичний факт. Русь-Московщина-Росія існує на рабстві завойованих народів, своїх підданців — “русских”, і сама 200 років була рабою Золотої Орди, а суверенною державою стала тільки на початку XVIII ст., переставши платити трьохсотрічну данину Кримському ханству. Вся подальша експансія Росії проти Криму — помста рабів вільним людям. Справедливий вирок виніс “русским” великий російський письменник, автор епопеї “Сонце мертвих” про голодомор 1921 р. в Криму Іван Шмелев: “Народ, що ненавидить волю, обожає рабство, любить ланцюги на своїх руках і ногах, брудний, фізично й морально готовий будь-якої миті гнобити все і всіх”.

сепаратистську роль як “п’ята колона”. Саме та “п’ята колона”, яка складається з російсько-проросійської меншості, й визначила на безрезневому псевдореферендумі долю українського Криму. Але ж то був фарс із фіктивним волевиявом під 97 %. Насправді в референдумі взяли участь до 30 % громадян, а за приєднання до Росії проголосувала половина з них — 15 %. Па-

радоксальний висновок із того фарсу зробив російський історик Юрій Фельштинський: “До березня 2014 року можна було дискутувати на тему, чи Крим “споконвічно російська земля” чи ні. Після окупації Криму й проведення там референдуму з 97 % результатом Крим лишився споконвічною українською землею, окупованою Росією. І цю землю, звичайно ж, доведеться вернути”.

Сумна усмішка...

Журна усмішка й пекуча, як пекучі сльози, що капають із зажурених старечих Ахметових очей... Вицвілих очей колись стрункого та молодого Ахмета...

Що думає Ахмет, сльозливими старечими очима в далечині дивлячись...

Життя прожите старий Ахмет ігзадує.

.....

...“Раніш краще було”...

Дивиться посивілий Єльтиген на дітей, на сонячний промені милується з них, а коли над вечір побіжить од гір до долини синя тінь, прислухається до голосу дідуганів сивих, що збираються посидіти біля кав’ярні.

Краще раніш було.

— Краще було, — проказує дев’яностолітній Муслядин, сидючи поруч імама.

— Коли треба, дощ був, коли не треба, не був, черва листя не їла; бджоли — так були, кози — так були, дві пари буйволів у кожного було. Харашо було.

Слухають Муслядина татари й зідхають.

— Раніш краще було*.

.....

— Раніш краще було, — думає старий Ахмет, у далечині дивлячись, і сльози старечі капають із вицвілих журних очей Ахметових.

Потім гірше було...

Прийшли з півночі, вихором смертельним по степах, по горах пронеслися, залізли в душу, в скриню старого Ахмета, побили, потрощили, поруйнували...

Остап Вишня Татаринове життя

І темними були очі Ахметові, темними до життя буйнорадісно-го... І схилився Ахмет перед шовками, перед мундурами, залякано показуючи:

— Селям алейкум, баріна.

Сто тридцять сім років показував Ахмет:

— Баріна!..

Аж накинута червону чадру на Старий Крим революція...

Слухайте, люди добрі, як царі з царенятами приєднували старий “бусурманський” Крим до “християнської цивілізації”.

Слухайте уважно!

...“Щоб приєднати Крим до тої християнської цивілізації, що її ми самі мали, треба було насамперед повоювати його. Повоювання те було зроблено в кілька надто рішучих нападів. 1736 року граф Мініх, що прогнав був 100.000 армію татарську й самого хана Каплан-Гірея із Перекопської фортеці, так ретельно взявся чистити Крим, що Бахчисарай і інші головні міста, коли Мініх одійшов, повернулися в цілковиту руїну, а степи зовсім спорожніли. 1737 року другий російський фельдмаршал, граф Ласі, пройшовся так само по всьому Криму, але зайшов був з інших воріт, через Генічі. Арабатською стрілкою. Коли хан Менглі-Гірей думав його замкнути й знищити на тій

узкій “косі”, захопивши Арабатську фортецю, то кебетливий фельдмаршал поробив собі плоти з бочок та з возів своїх і спокійнісінько перепливав через Сиваш у степ по Карасу. Перебивши Менглі-Гірееве військо і взявши приступом його шанці, граф Ласі, з тою ж німецькою ретельністю, почав руйнувати міста й степ. Він попалив був 1000 сіл, що врятувалися були від Мініха, з тої тільки причини, що були йому не по дорозі. Вдала робота розласіла знаменитого фельдмаршала, і на другий рік (1738) він знову пішов походом на Крим уже не через Генічі, а просто через Сиваш, що обмілів був од західних вітрів. Але похід, виявляється, був неможливий з тої простої причини, що в Криму не залишилося нічого після походів 1736 та 1737 років, і військо не знаходило собі харчів, всупереч геніяльному афоризмові великого військового генія: війна годує війну”.

...“1771 року князь Василь Долгорукий знову взяв був приступом і поруйнував міста: Перекоп, Арабат, Кафу, Керч, Єнікале, Балаклаву, Козлов (Євпаторія), Балбек і Тамань. Після того татарам, здавалося, можна було заспокоїтись: їм дали в хани Сагін-Гірея, який усе робив, щоб помириться з європейською й християнською цивілізацією: віддав Росії деякі фортеці, їздив у кареті, сидючи їв, одягав свою гвардію в

європейське вбрання й навіть соромився власної своєї магометанської бороди та ховав її кінці під широкую краватку. Однак татари не поділяли поглядів свого хана. Вони вибрали собі другого, а Сагін-Гірею довелося тікати. Із Керчі йде руське військо переконувати Чингисових нащадків у прекрасних властивостях цивілізованого хана. 7.000 татар порубано біля Бахчисарая. Бахчисарай, Кафу знову захоплено й спалено. Більшу частину кафських пожильців побило за зраду. Друге татарське військо разом із новим Селім-Ханом побило біля Балаклави”.

“Починається переконання іншим способом. Суворов дістає наказу переселити з Криму всіх християн, тобто греків, вірменів, серед яких були кращі ремесники й крамарі кримські. Більш як 3.000 чоловіка найдіяльніших і найвидатніших переганяється 1778 року на береги Озовського моря, на землю поміж Бердянським і Доном. Сила їх гине дорогою від страшної зими. Цілі округи порожніють. 8 квітня 1783 року — маніфест про приєднання Криму до Росії. Сагін-Гірей їде пенсіонером до Калуги”.

“Кінець-кінцем, почалося приєднування татар до цивілізації, 1785—88 рр. тисячі татар, особливо по сусідству з портами, продають за безцінь свої землі й біжать до Анатолії, до Румелії. Кримський суддя Сумароків, що був у Криму 1802 року, рахує число переселенців у 300.000 і запевняє, що переселення було зроблено з волі Потьомкіна. Але хоч що б там було, кримське населення, що дорівнювалося раніш

щення блошицями-терористами” (“Українське Слово”, ч. 32—34, 2005) іронізує: “...Перші етнічні росіяни Криму пообжидали печерні палеолітичні стоянки: Кіік-Коба, Чокурча... Про кримську “русскость” промовляють і залишки античних міст: Херсонеса, Керкінітіди, Мірмекія, Німфея, Тірітаки та ін. Як бачимо й носом чуємо, “здесь русский дух, здесь Русью пахнет”.

Пронизливо розкрив руйніцтво російського колоніалізму в Криму митець-мислитель Максиміан Волошин у статті “Культура, мистецтво, пам’ятки Криму”: “...У XVIII столітті Дике Поле затоплює Крим новою хвилею варварів. Цього разу це серйозніше й довше, бо ті варвари — росіяни, за їхньою спиною не хиткі й текучі хвилі кочового народу, а важкі підвалини Санкт-Петербурзької імперії. ...Ще з першої половини XVIII століття, від походів Мініха й Ласі, починається нищення вогнем і мечем кримських садів і поселень. Після приєднання, за Катерини,

більш як 500.000, за першим переписом 1793 року, становило всього тільки 205.617 чоловіка, обох полів і всіх віків, рахуючи тут і російське військо козаків, урядовців і всіх росіян і інших зайців, що поселилися були тут протягом 10 років з дня приєднання Криму до Росії. А татар було нараховано тільки 60.000”.

...“Значне виселення татар було потім 1812 р., про нього збереглися тільки перекази. Кінець-кінцем, після Кримської війни, 1860—1863 рр., переселилось в Туреччину з Криму, за офіційними відомостями, 192.360 душ татар чоловіків і жінок, тобто $\frac{2}{3}$ всього населення”.

...“За офіційними ж таки даними 1863 р. зовсім спорожніли 784 татарських сіл та аулів у Таврії і в самім тільки Перекопському повіті спорожніло 278 аулів. Коли додати ті 784 села до 1.000 сіл, спалених графом Мініхом, та до невідомо скількох спалених князем Італійським (Суворов. — О. В.) і князем Долгоруком, та до невідомо скількох спорожнілих 1788 та 1812 рр., коли виселилось багато тисяч татар, то питання про благойдійство європейської цивілізації мусульманському варварству по меншій мірі повинно залишитись питанням...**”.

Чули?!

Слухайте далі!..

...“За Потьомкіна, значна частина татар виселяється... Землі залишаються родичам та мечетям... Але чи не краще їм перейти до суддів та до адміністраторів? До Петербурга шлються прохання нагородити пустопорожніми землями, нічними, таких та таких урядовців,

Крим, одрізаний від Середземного моря, без ключів від Босфору, вдалині від будь-яких торговельних шляхів, задихається на дні глухого мішка. Зовнішній агонії Криму відповідає внутрішня. Початок усього південного господарювання — вода. Татари й турки були великі майстри зрошень. Вони вміли вловлювати найдрібніший струмок ґрунтової води, спрямовувати його по глиняних трубах до просторих водойм, уміли використовувати різницю температур, що дає випадання пари й роси, вміли наче кровоносною системою зрошувати сади й виноградники на схилах гір. Замість пишних міст... росіяни збудували кілька вбогих повітових міст за російським трафаретом і... для катерининської реклами поназивали їх псевдокласичними іменами — Севастополі, Сімферополі, Євпаторії. ...Цей музей поганого смаку, що претендує на суперництво з міжнародними європейськими вертепами на Рив'єрі, напевно, так і залишиться в Криму одною-єдиною пам'яткою “Російської епохи”. ...Той факт, що землю постійно відбирали в людей, які любили і вміли її обробляти, а на їхнє місце селилися ті, що вміли руйнувати впорядковане; що працелюбне й лояльне татарське населення примушували до кількох трагічних еміграцій до Туреччини, бо в благодатному кліматі всеросійської туберку-

льозної здравниці воно вимирало — саме від туберкульозу, — це показник стилю й характеру російських культуртрегерів”.

Болюча кримська тема посідає особливе місце у творчості мудро-іронічного Остапа Вишні. У виданні “Усмішки” (т. 3, 1928) вміщено 21 усмішку про Крим, і одна з них “Татаринове життя” — “сумна” й на диво своєчасна. У цій “сумній усмішці” вповні розкрилася характерна ознака унікальної популярності гумору Вишні, що його М. Хвильовий означив п'ятьма рисами: запашний, ніжний, жорстокий, смішний і водночас глибоко трагічний. Саме жорстокі й трагічні усмішки Вишні “грали ролю скорострілів у запеклій битві 20-их років проти агресивного російського імперіал-шовінізму” (Ю. Лавріненко). Сила мудрого українського гумору Вишні непроминуша. Продовження заключної думки Остапа Вишні про “червоний Крим” знаходимо в білоруській письменниці Світлани Алексієвич, що колонізатори Криму перетворились на злиденного й страшного “красного человека”, “колективного Путина”.

А ще цією публікацією нагадує про 125-річний ювілей Остапа Вишні (Павло Михайлович Губенко народився 13 листопада 1889 р.).

за такі а такі заслуги. Наказ дається, і під назвою пустої порожньої нічії землі відходять до шановних цивілізаторів кримських татарські садки й виноградники. Землеміри помиляються і, помилково, замість 5.000 десятин, нарізають 13.000”.

“Який-небудь татарин узнає, здивований, що він продав своє майно руському панові й дістав за нього стільки грошей, а як він неграмотний, при таких а таких свідках, розписався такий а такий***”.

Чули?!
Слухайте далі!..
“При старовинному татарському законі, що навчання дітей обов'язкове, що діти від 6 до 15 років, хлопці й дівчата, повинні відвідувати школу, панування царських християнських цивілізаторів довело, що 95 відсотків кримського населення безграмотне, зовсім безграмотне: і по-“християнському” та по-“бусурманському”!

.....
І капають старечі слози з журних очей старого Ахмета...
“Раніш краще було”...
Бо потім згинався Ахмет перед шовками та перед мундурами:
— Селям алейкум, баріна!

А “баріна” брала Ахмета в провідники по горах і “любила” Ахмета... Любила й гроші платила...
І приходив Ахмет до барині, ягоди приносив, а барина закликала Ахмета до шовкового ліжка й “любила” й гроші платила...
І носив Ахмет барині молоко, сир, масло, а барина його “любила” та за “любов” гроші платила...

І катав Ахмет бариню човном по синьому морю, а барина на човні Ахмета “любила” й гроші Ахметові платила...
І сидить тепер старий Ахмет, дивиться старечими слюзлиливими очима в далечині й пригадує...
— Повезеш бариню в гори... “Любиш-любиш”... Цілий день і цілу ніч “любиш”... А барині все мало...
— Повезеш бариню на човні... “Любиш-любиш, серед моря широкого — “любиш-любиш”... З вечора до ранку “любиш”, а барині все мало...
Принесеш барині черешень, соковитих, “любиш-любиш”...
А барина каже:
— І завтра ж приходить обов'язково...
Гроші дає... Шоколадом годує****...
А дома в Ахмета жінка, дома — діти... їм їсти треба...
А виноградники Ахметові, а садки Ахметові у “християнських” цивілізаторів. А в садках тих палац, а в садках тих вілли, де живуть барині, що їх Ахмет “любить”...

Чадру червону на старий Крим накинута революція...
І Червоний Крим тепер...

* Із легенди “Деликли Кая”. Н. Маркс. “Легенди Крима”.
** Евґ. М а р к о в. “Очерки Крима”. Вид. 1902 р.
*** Ibid.
**** Я не вигадую. Я переказую слова живої людини... Тільки я пом'якну й переіначую їх, бо папір не витримає. — О. В.

1928

Тема, яка не підлягає забуттю

Андрій БОНДАРЧУК, письменник, журналіст, почесний громадянин Волині, почесний громадянин Луцька, народний депутат України І скликання

В історії нашого народу багато трагічних сторінок. Особливо побільшало їх після жовтневого перевороту 1917 року. Страхітливі жнива громадянської, Другої світової воєн, репресії, розстріли, розкуркулення, колективізація, голодомори 1921—1922, 1932—1933, 1946—1947 років за брали десятки мільйонів життів. За 26 років Україна пережила три (!) Голодомори. Такого не знав світ. Ці страхітливі масштабні трагедії походять з одного кореня — прагнення наших недругів знищити, упокорити українську націю, її дух.

Ми не маємо морального права забувати таке. Насамперед в інтересах наших дітей, в інтересах молодого і майбутніх поколінь. Бо забуте, а тим більш морально не засуджене зло має тенденцію до повторення. Вочевидь, не випадково ідейні послідовники привідців цих трагедій, які недавно були при владі, намагалися притлумити нашу історичну пам'ять про злочини. Ба, навіть виправдати: несприятливі погодні умови, економічна необхідність, давність вспрошнєства. Та злочини проти людства не мають ні строку давності, ні виправдання.

А брехня адвокатів злочину лежить на поверхні. У 1932—1933 роках, коли Україна була по Случу і Збручу поділена між двома окупантами — СРСР і Польщею, по обидва береги рік однаково світило сонце, йшли дощі. Однак на землях, де будувалося “світле майбутнє”, лютувала голодна смерть, а на землях протилежного берега голоду не було. Хоча там люди жили дуже бідно, однак виявляли милосердя до своїх братів-українців. Та їхні обози з хлібом біля кордону завертали: “Поворачивай! Ніякого голода у нас нет!” З усіх республік лише Україна була оточена ланцюгом загороджувальних загонів, аби не випускати і не впускати нікого, і в той самий час, коли жакхливий мор косив мільйони українців, держава ВКП(б)-КПРС відправляла відібране у вмираючої України зерно за кордон. Загинуло 7—10 мільйонів людей — ціла європейська держава.

Прикро, але згасає інтерес влади до таких подій, недавні владоможці викопували навіть згадки про них зі шкільних підручників. Асоціації дослідників голодоморів в Україні держава на діяльність не виділяла жодної копійки. А час теж працює проти пам'яті — відходять у небуття свідки, не всі архіви відкрито, дослідження на цю тему не фінансуються.

Та коли трагедію 1932—1933 років більш-менш досліджено, то голодомор повоєнний майже забутий, продовжує бути білою плямою нашої історії. А він забрав 1—1,5 мільйона життів. Недосліджена тема — милосердя, моральний подвиг населен-

ня Західної України, яке рятувало мільйони голодуючих з Півдня, Сходу, Центру України у 1946—1947 роках. Ось лиш одна інформація. Завсільгосподарського відділу ЦК КПУ Варшавський доповідає своєму керівництву: з лютого 1946 року Західну Україну накрила хвиля голодуючих із згадуваних регіонів, а також Росії... “Летом 1946 года, — пише він, — поток селського населения указанных областей не уменьшился. В июле органами транспортной милиции УССР было снято только с товарных поездов 62400 человек. А за две последующие декады июля 97 тыс. 633 чел.”.

Попри бідність і скруту, мешканці “бандерівського” краю ділилися із приїжджими останнім. Врахуймо й час: тут ще тривала героїчна боротьба УПА з каральними і регулярними військами більшовиків. Однак, наприклад, на Волині ніхто з голодуючих від УПА не постраждав. Тож відчувши добро і гостинність місцевих людей, багато приїжджих приросли до цієї землі, залишилися тут жити, створили сім'ї. Назву лише одного.

Це Григорій Олександрович Гуртовий, уродженець козацького запорізького краю з с. Корніївка. Він пережив там Голодомор 1932—1933 років, під час наступного, повоєнного, із групою своїх земляків прийшов рятуватися на Волинь. Тут, у селищі Торчин, і зустрів добрих людей, знайшов свою долю. Волинська земля стала для нього рідною. Він створив прекрасний краєзнавчий музей, написав кілька книг на історичну тематику, став заслуженим працівником культури, авторитетною людиною.

Григорій Олександрович виступив ініціатором створення пам'ятника християнському милосердю волинян, які рятували голодуючих. Ідею схвально сприйняла громадськість. Попередня влада спочатку теж підтримала її, але згодом загальмувала. Нинішня спочатку продовжила, але згодом пригальмувала. Вочевидь тому, що пам'ятник буде нагадувати ідейним послідовникам привідців Голодомору про злочини їхніх попередників. Такий знак вдячності усім західнякам за їхній моральний подвиг у нелегкі й для них роки, повинен був би постати хоча б в одному з регіонів, звідки масово приїжджали голодуючі. Та добро забувається швидко. Навпаки, знаходяться люди, які розпалюють між цими регіонами ворожнечу, оприлюднюють шизофренічну ідею розколу України, бездоказово дотинають “мы вас кормим”. Та схаменіться! Це говорить ваша скалічена комуністичною ідеологією свідомість, табу на правду історії не дає вам прозріти. Нема підстав хизуватися: Південь (зокрема, Донбас, Крим), Схід теж давно годуються з держбюджету.

Григорія Олександровича я знав добре, допомагав і допомагаю реалізувати його ідею. Але найбільшим боєм для нього було повідомлення його земляків, що там забувають про страшну

бід, про українську мову, пісню. А його вдячністю волинянам була самовіддана праця, жертвенність та ініціатива про увіковічнення пам'яті про моральний подвиг волинян.

Автор цього матеріалу є одним із тих, хто пережив ті нелегкі часи, пише про них, досліджує цю тему. Щира вдячність тим, хто працював і працює над нею — українським і закордонним дослідникам. Однак ця література виходить мізерними накладками, а свідків, дітей війни, стає дедалі менше.

Забуттю болюча тема не підлягає. Йдеться не стільки про вже задокументовані в архівах, музеях, у книгах факти, як про збереження, фіксацію спогадів людей про події, очевидцями яких вони були, їхніх родичів, близьких: хто рятувався, хто рятував. Суших в Україні і за кордоном. Їхні розповіді стануть документами історії.

У нинішньої влади є багато нагальних і гострих проблем, казна порожня. Тож розраховувати треба лише на власні можливості, на добровільних помічників як співавторів майбутньої книги. Назва її, вочевидь, буде така: “Забутий Голодомор. Забуте милосердя. 1946—1947 рр.”. У папку з цим заголовком уже лягли перші матеріали. Йдеться не лише про західний регіон. Дуже потрібні спогади людей із найбільш постраждалих областей Півдня, Сходу, Центру України. Реалізовувати такий масштабний задум обмеженими силами неможливо.

Тому зі щирим і уклінним проханням звертаюся насамперед до свідків (а це переважно діти війни), їхніх родичів, близьких, до своїх колег-журналістів, письменників, краєзнавців, до працівників освіти, архівів, культури, істориків, депутатів усіх рівнів, викладачів і студентів вишів, власне всіх небайдужих до історії свого краю, родоводу, України. Так, наприклад, створювали народну книгу-меморіал, книгу-будителя “33-й. Голодомор” у 1990 році Лідія Коваленко і Володимир Маняк, фундаментальні видання “Чорна книга України” (упорядник Федір Зубанич), двотомник “Пам'ять народу: геноцид в Україні голодом 1932—1933 років. Свідчення” Асоціація дослідників голодоморів в Україні, Фондація українського геноциду, Інститут історії України НАНУ. Упорядники Олександр Веселова, Олександр Нікілев та інші.

Це можуть бути і нові, невідомі свідчення, розповіді, записи, і вже оприлюднені у друкованих, електронних, провідних ЗМІ, всеукраїнській, регіональній, галузевій, районній періодиці. Авторство кожного, джерело буде збережене. Робоча група чекає на Ваші матеріали і наперед вдячна за допомогу у суспільно важливій справі.

Електронна адреса: bratstwowolun@ukr.net або (vorzin@mail.ru)
Поштова адреса: 43005 м. Луцьк-5 а/с 29

Олег ГАВРИЛЕВИЧ, головний редактор Всеукраїнського літературно-мистецького проекту “ФРАМ”, м. Дубно Рівненської обл.

— *Гай-гай, де — село Мирогоща, де Ви мешкаєте, й Дубно, де працюєте, а де — колишнє Аральське море... Чого Вас несподівано занесло аж у ту пустелю азіатську?*

— Якби не працював перед цим із оригіналами Тарасових творів у Києві, якби не пропадав в архівах тодішнього Ленінграда, а нині Санкт-Петербурга, якби не вивчав інших поважних фондосховищ, то, може, й не літав би туди...

...Близько трьох десятиліть тому мав цікаве творче відрядження в Азію. Принагідно вирішив, повертаючись із тувинського Кизила, через хакаський Абакан, через ядерний полігон біля Семіпалатинська до Алма-Ати і Москви, попутно побувати й на космодромі Байконур, і на Кос-Аралі. Позаяк архіви архівами, а віч-на-віч, безумовно, набагато достовірніше. Потягом зі столиці Казахстану доїхав до Аральська — глухого райцентру Кзил-Ординської області. Аби поставити у відрядження печатку, змушений був провідати тамтешнє керівництво. Ніколи не забуду, як перший комуністичний секретар підвів мене до кількох географічних мап на стіні службового кабінету: “Дивіться, шановний Миколо Івановичу... Увляєте, ми — єдина адміністративно-територіальна одиниця в світі, площа якої щорічно збільшується на кілька десятків квадратних кілометрів...”. Я, незрозуміло-зніяковіло знизавши плечима, кинув: “Що маєте на увазі, невже окупуєте сусідів?”. Він — промовчав, а згодом: “То, кажете, Вам треба на Кос-Арал, на Аральське море?...”. — “Якщо можна...”. — “Для Вас, як виняток, затримаю літак...”. Перетелефонував куди треба. А перед цим — ще раз гордо похвалився: “Бачите, це — наш район. Аральський, куди входять і частина моря, і його острови, і його береги...”. Я вжахнувся! Деталі-подробиці стали зрозумілими, коли сів у такий собі звичайнісінький поштовий “кукурузник”...

— *Тож куди попрямували?*

— На колишній острів, увіковічений у художніх альбомах і захалявних солдатсько-матрось-

«Прощай, убогий Кос-Арал...»

Уже кілька десятиліть дубенський письменник Микола Пшеничний займається дослідженням долі й творчості Великого Кобзаря. Публікувався в журналі “Україна”, газеті “Літературна Україна”, у “Слові Просвіти”, в наукових збірниках, книжках, альманахах. Тож які шляхи-дороги привели його колись на Кос-Арал, де Тарас Шевченко провів дві зими, провеснував—пролітував—прооснів теж трохи. Отож про це і розмовляємо сьогодні.

ких книжечках Тарасом Шевченком рівно 165 років тому: “Прощай, убогий Кос-Арал. // Нудьгу закляту мою // Ти розважав-таки два літа. // Спасибі, друже...”. Приліг я на мішки цупкі, де газети й журнали для кочуючих казахських аулів. Дивлюся в ілюмінатор. Виймаю зі спортивної дорожньої сумки географічну мапу. Летимо. Бачу (висота приблизно 300-400 метрів) — співпадає, морська затока якась, потім неждано — вже ген-ген унизу верблюди горбаті бродять, води ніякої... А повинна бути!.. Я — давай грюкати в кабінну пілотів: куди мене везете? Грішним ділом подумав, що, може, викрали цю “аннушку”... Заспокоїли: все нормально... Вибурнули серед каракумської пустелі оті цупкі темно-коричневі мішки. Застерегли: якщо не впораюсь із журналістсько-письменницьким завданням за 4—5 годин, то наступний авіарейс сюди прибуде аж через тиждень-півтора...

— *Не лячно стало? В пустелі...*

— Сніги й піски. Січень. Мороз мінус чотирнадцять. Вітер пронизливий, до кісток. Аул, назва якого —

Каратерень, що у перекладі з казахської означає: Чорна Глибина, Чорне Дно...

— *Чому?*

— Мільйони років тому неподалік починалося Аральське море. Відразу ж біля берега — урвище 8—9 метрів завглибшки. Перед тим як відправитися в Азію, випадково зустрів у Києві в Спілці письменників України поета Станіслава Зінчука. “О, Миколо, якщо справді побуваєш там, то поклонися й Каратереню, й казахам тамтешнім, котрі порятували від смерті, бо, будучи рядовим солдатом радянським, колись бетонував злітні майданчики на Байконурі, й ось туди ми їздили купатися. Я тонув саме на місці впадіння річки Сир-Дар’ї в Арал, біля острова Кос-Арал”. Виявляється, при комуністичному безгосподарському “господаруванні” (вперше на планеті!) це споконвічне море знищили-змеліорували. І там, де тонув мій старший побратим по перу, я — спокійнісінько ходив, разом із верблюдами, пішки. Берегова лінія відійшла де-не-де більш як на сто кілометрів. А рівень води, по вертикалі, впав на кілька-

надцять метрів! А море ж це внутрішнє — мілководне, окрім деяких заглибин. Запитую: де школа?... Ось і вона. Величенька. На подвір’ї — погруддя Кобзареве... Пройшовши перед цим кількома вуличками, зауважив: жодного дерева! Навіть саксаулів безлистих покручених — і тих нема. Хіба що стирчали безголово кількаметрові караганники будякоподібні. Незабутньою стала імпровізована зустріч із школяриками азіатськими. А коли подарував їм книжки Тараса Григоровича, кольорові репродукції його малюнків 1848—1849 років, на яких — їхні прапрапрапрадіди й прапрапрапрабабуні, то вже, вважайте, майже породичалися... Хтось зі шкільного керівництва кудись передзвонив, і прикотився всюдихід. Запросив мене до кабінати Марат Садиков, котрий ще десяток років тому як капітан риболовецького флоту плавав Аралом й неждано-негадано, не з власної вини, став безробітним. Задній борт — відчинений: стрибнув туди пес (як добряче теля!). “Нехай буде. Зброї — не беремо. А там, куди їдемо, є шакалі...”. Через годину-півтори ми, подолавши крутосхили

дюни й бархани, зупинилися...

Марат Садиков каже: “Ось ми, Миколо, й приїхали. Перед тобою — дерево, яке посадив Тарас Шевченко...”

— *Це та славнозвісна верба?*

— Та що Ви! Вербичку зі шпінтутена, яким жорстоко карали рядових солдатів п’яні царські офіцери, поет виростив на березі іншого моря — Каспійського, де — також пустеля, але траплялися там і джерела. А Каракуми — це жаж... Отож запитую двічі-тричі: а дерево де? Він — бачить, я — ні. “Та дивися ж!.. — узяв за правицю й тягне на вершину десятиметрову якоїсь дюни піщано-снігової. — Ось...”. Не бачу. “Цікав ти людина. Тирчать гілки — бачиш...”. Побачив. Справді, якісь гіллячки виглядають на маківці тамтого бархана, а з-поміж них визирає щось геть мені незнайоме. Ніби клубки колючого дроту. “А що то таке?...”. Казахської мови не знаю, він української — теж. На мигах, як сурдоперекладач, починає розтлумачувати: “Це... ну розумієш, перекотистеп...” — і крутить руками, показуючи, як воно коїться пустелею. “Ага, — думаю, — перекотиполе...”. Котилося, бігло, тікало світ за очі, аж поки на його піщаній дорозі не з’явилося дерево, посаджене в середині XIX століття нашим Геніальним Невольником, та й прошепотіло перекотиполеві: “Стій, безголове! Куди біжиш із ріднокраю?...”. Та й зловило, затримало. А я його — одне й друге — у свою сумку спортивну!.. Високе виросло дерево, але піски, прикочувавши хтозна-звідки, накрили майже повністю...

— *Привезли в Україну перекотиполе?*

— Привіз. Одне подарував у Дубнах поетові й художникові Миколі Тимчаку. А друге — досі вдома в Мирогощі, на книжковій полиці. Ніколи не забуду, як добирався опісля кілька діб до Москви, до Києва, до Здолбунова, як перепитували здивовані попутники: що ото везете? Казав: зілля цілюще, поміч-не дуже, від безпам’ятства ліки ультрадефіцитні, від безбатьківщиння. Щоби ніхто й ніколи з нас, не дай Боже, не став перекотиполем...

Тарас Шевченко. Місячна ніч на Кос-Аралі

Шевченківська алея

Ми звикли до пам’ятників Тарасу Шевченку у містах і селах. Але закарпатці створили живий пам’ятник Кобзарю. В Ужгородському лісництві у Нижньому Солотвині нещодавно заклали Шевченківську алею.

Марина БОДНАР

На її відкриття зібралося багато письменників. Упоратися з незвичною для них роботою їм допомагали лісівники, які вже заготовили і посадковий матеріал, і відповідний реманент. Алея постане в урочищі Деренівка. Це дуже гарне, сонячне місце, тому є сподівання, що воно стане зеленою пам’яткою і наступним поколінням.

До акції долучилися Генеральний консул Словацької Республіки в Ужгороді Янка Буріанова, заступник голови обласної ради Андрій Сербайло. Вони зазначили, що Шевченко, як і сотні років тому, згуртовує навколо себе і свій власний, і інші народи. Директор Ужго-

родського лісгоспу Іван Костів розповів, що на алеї постануть туя, гінкго дволопатева, а також рідкісний бук червонолистий. Ці дерева ростимуть тут десятки років і привертатимуть до себе увагу всіх, для кого Шевченко є символом українського духу та чесного сумління.

Народження Шевченківської алеї — це ще одна нагода для письменників та й усіх закарпатців проводити тут літературні читання, святкування визначних подій. У природному середовищі ці події будуть сприйматися справді органічно. Голова Закарпатської організації Національної спілки письменників України Василь Густі розповів, що такі акції матимуть продовження в майбутньому.

Звертаймося до першоджерела нашої совісті

Олег ОЛЕКСЮК, начальник відділу культури районної державної адміністрації, голова журі конкурсу

Відомий український письменник Олесь Гончар писав: “Співець народу, який ніколи не був у ролі завойовника, покорителя інших народів, кріпак, душа якого весь час жила на просторах волі, Шевченко близький нам ідеалом вільної людини, своєю безмежною любов’ю до рідного краю, своєю непримиренністю до всього, що людину принижує, сковує, нівечить, калічить”. Можливо, саме це спонукає українців звертатися до першоджерела нашої совісті — до “Кобзаря” Тараса Григоровича Шевченка. Тож із метою популяризації духовної спадщини українського народу, вшанування пам’яті Т. Г. Шевченка відділ культури Голопристанської районної державної адміністрації на базі Чулаківської дитячої школи мистецтв організував і провів Другий районний конкурс читців творів Тараса Шевченка. Близько сотні учасників з усіх куточків краю декламували найулюбленіші тво-

ри зі спадщини Великого Кобзаря. До складу журі увійшли виконувач обов’язків директора обласного Центру народної творчості Оксана Степанова, начальник відділу аматорського мистецтва обласного Центру народної творчості Євгенія Коваль, викладач вищої категорії предметно-циклової комісії “Видовищно-театралізовані заходи” Херсонського училища культури Валентина Довженко, директор Голопристанського районного Будинку культури Лариса Короленко.

У номінації “Композиція за творами Т. Г. Шевченка” визнано кращим виступ із літературно-музичною інсценізацією “Кобзаревими стежками” драматичного гуртка “Слово” Круглоозерського сільського Будинку культури (художній керівник Любов Головоко). Вдало дібраний музичний супровід до творів Тараса Шевченка, високоякісна режисура й акторська гра вихованців Любові Григорівни полонили глядачів. Почесне друге місце посіли вихованці Вікторії Вишняк із театру мініатюр “Арлекіно” Бехтерського сільського Будинку культури.

У молодшій віковій категорії від 6 до 13 років найкращими ви-

знано читців, які по-особливому передали щем душі великого співця України. Перше місце виборол Валерія Ілляєва (с. Бехтери); друге місце посіли Дарина Кунтій і Володимир Пантак (с. Чулаківка), третє місце — Яна Лисак (с. Бехтери), Тетяна Корж та Ганна Михайленко (м. Гола Пристань).

У середній віковій категорії від 14 до 20 років високу виконавську майстерність продемонструвала Дар’я Кузнецова (с. Геройське), вона і посіла I місце. За власне трактування та чуйне виконання творів Кобзаря друге місце виборол Владислава Ткачова (с. Залізний Порт), а третє Ілона Бідненко (с. Чулаківка). Серед найстарших читців-аматорів звання лауреата I премії отримав Максим Ляковець (с. Таврійське).

Щиро вдячні ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка та особисто голові Товариства Павлові Мовчану за допомогу в проведенні церемонії нагородження учасників і переможців конкурсу пам’ятними призами — подарунковими виданнями ВЦ “Просвіта” (м. Київ).

Євген БАРАН

Так мені немає бажання шукати слів, які сказав Сен-Бев про класику. Словом, класика — се мертвий простір, доти, поки на нього не ступить живий чоловік. А можливо, се не Сен-Бев сказав, а бовкнув я.

Непомітно минув черговий день народження Василя Стефаника. Непомітно з різних причин. Найголовніша — *война*. Українці (галичани) унікальні у своєму сприйнятті війни. Пофігістське є сприйняття, навіть коли смерть справжня.

Якось сидів на одному поетичному фестивалі, поруч мене була симпатична жінка моїх літ (симпатичні і бажані жінки моїх літ — се майже *“евенкійська”* фантастика). Її рука мимоволі сквзнула на моє коліно: *“Ой, вибачте!”* — перелякано-здавано прошепотіла вона. *“Нічо”,* — відповів я. — *Спишемо на войну...*

Коли Стефаникові виповнилося 50, у Русові, а се було 14 травня 1921 року, в Народному домі вирішили відзначити його ювілей. Все-таки поважний чоловік. Щойно, рік тому, помер його батько, після пана Теодоровича, найбагатший газда села, мав 180 моргів поля. Сам Василь Семенович 10 років (із 1908 до 1918-го) парламентував у Відні. І хоча потрапив туди сливе випадково, але був чесний і порядний чоловік. Цього доста у будь-які часи. Так само, як цього бракує у будь-які часи.

До Василя Стефаника односельці інакше й не звертали-

Неакадемічний Стефаник...

ся, як *“пане дохтор”* або *“пане посол”*. *“Дохтором”* він так і не став, хоча й провчився 8 літ на медичному факультеті Ягеллонського університету у Кракові. Не став тому, що сей хліб був не його, хоча *“біль і радість”* — стефаниківське розуміння *“краси”* відчував гостріше за будь-якого *“дохтора”*.

Так-от, сидять люди в народному домі, прийшли кілька священиків на чолі з деканом, вони сиділи в *“первому”* ряді, далі вчителі, люде, а місцевий директор школи, пан Іван Федорак готувався читати *відчит* про Стефаника.

Чекають п’ять хвилин, десять... Минуло півгодини. Федорак зрозумів, що буде щось екстравагантне. Нарешті, хвилин через 50 прийшов підпилий Стефаник. Глянув у зал, люди радісно: *“пане посол”*, глянув на перший ряд, а священики з деканом відразу розсунулися, залишили місце для нього. Стефаник оглянувся, з-під лоба кинув блискавки на священиків і сказав: *“Ну то що, святі отці, як такий празник, то починаймо!”*...

Ніхто з його односельців не сприймав і не розумів, що Стефаник пише, для кого і для чого. Не розумів, що Стефаник канонізував їхню правду. Сакралізував її. Бо їм ішлося про зрозумілого Стефаника. А зрозумілий Стефаник був такий, як біль-

шість: пив горівку, щомісяця їздив до Львова *“на курви”* (ніколи не думав після смерті дружини Ольги своїм трьом синам привести мачуху, а тому свою фізіологічну потребу вирішував так, як вважав за потрібне, і сини це рішення батька розуміли, підтримували і страшенно любили його, — всі три, без винятку), був поганим газдою (його постійно рятували від банкрутства то приятель, адвокат і письменник Марко Черемшина, то особистий лікар Іван Подюк, а то й сам митрополит Андрей Шептицький).

Чи страждав від цього нерозуміння Стефаник? Думаю, ні. Він знав, хто хоче зрозуміти, той зрозуміє; кому не дано розуміти, він його не переконає. Був самодостатній і твердий у сво-

єму безвір’ї... Він мав гріхи. Як кожен смертний чоловік. Він спричинився до смерті приятеля, хоча любив його. Любив по своєму, по-стефаниківськи. Був жорсткий, моментами жорсткий, як його батько.

Коли Семенові набридла хвороба дружини Оксани, він їй раз сказав: *“Мой’, жінко, ти або вмирай, або виздоровлюй, бо сидіти коло тебе в мене нема чису”*. Жінка плакала, розповіла се своєму коханцю, й Василь мав кривду на тата, хоча сам був не ліпший. Коли Семен приїхав у Дрогобич до сина після похорону старшої доньки Марії, то цілий день ніч не казав синові, а коли сів у потяг, то з вікна кинув: *“Чуєш, Василю, а Марії нема”*... І скажи, що був жорсткий. Скажи, що не любив свого сина...

Коли тато за півроку по смерті жінки привів у хату молодшу газдиню, що була молодша на кілька літ від Василя, то син на весіллі танцював лише з мачухою, аж доки серед танцю Семен не захопив свою Марію за коси, закрив її в stodолі й до людей і музик сказав: *“Всьо, весіле се скінчило”*. Синові не сказав нічого. І скажи після того, що Семен був товстошкірий. Був селянином, від кости, від плоти. Жив і вмер як селянин. Жив зі своєю правдою і вмер із нею. Був чоловік.

Таким був і син. Чоловік.

Коли в Прикарпатському університеті, вдруге за п’ять літ, вручали обласну премію імені Стефаника в день університету, який уперше проводили сього дня, то нічого злого в цьому не було. Лише те, що університет зігнував письменників. А Стефаник був письменником і *“мав в душі малі міста”*. Се такий ляс, письменників-класиків, стати прикрасою *“мертвого міста”*. Бо університет, будь-який, є мертвим, коли в ньому ігнорується живий дух. А ще, коли я випадково побачив серед запрошених колишнього очільника області, який грозився *“панувати”* разом із кримінальним гарантом до 2017 року, то зрозумів, що в такому товаристві відзначати день народження письменника є гріхом. Тому я розвернувся з-під порога Святочної академії, пішов до хати, випив сто грам, бо Стефаник той чоловік, з яким випити не гріх (коли сини 1931 року бідкалися, що то тата покарало інсульт, що то з татом така біда, він не витерпів і рикнув на них: *“Гей, хло’, закрийтеси. Мене спаралізувало від горілки. Вам що, паметь відтело. І не плакайтеси, бо дам поза вуха”*...

Він зробив у літературі те, що й сьогодні мало хто може зробити. Він топтався по своєму серцю. З того виходили біль і радість. З того виходила кривда людська й ставала Божою правдою. Се вмів тільки він. І він не був мертвим. Не був академічним. Він був син свого батька. Василь, син Семена.

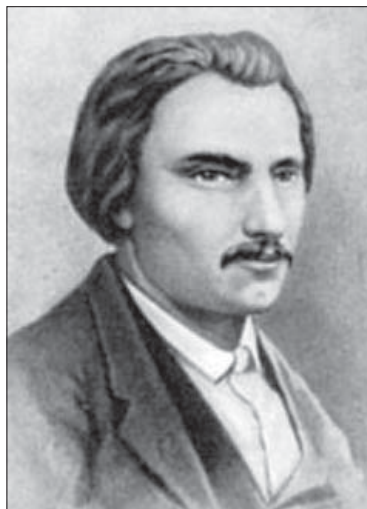
Степан Руданський єднає Україну Кримчани вшанували пам’ять Степана Руданського (6.01.1834—3.05.1873)

Ольга ЮРЧИШИНА,
головний бібліотекар Вінницького Національного медичного університету ім. М. І. Пирогова

Могила доглянута, поновлена, на ній зацвіли іриси й тюльпани, привезені з батьківщини поета. Пам’ятник прикрасили ювілейний Шевченківський рушник із Майдану та подільський рушничок, подарований земляками поета шкільному музею, а також портрет Руданського роботи дніпропетровського художника. На огорожі майоріли жовті та сині стрічки.

У покладанні квітів на могилу поета взяла участь в. о. директора Ялтинського музею Лесі Українки А. С. Фролова, заступник начальника управління культури Ялтинської міської ради Т. А. Пришко, студенти Кримського гуманітарного університету, медичного коледжу, учні ЯНВК № 15 з українською мовою навчання імені Степана Руданського, що на вулиці, яка носить його ім’я, та школи-ліцею № 9, учителі-методисти української мови та літератури С. М. Регрут та В. А. Овсейчук, голова міського осередку “Просвіти” Володимир Олійник, а також гість із Сімферополя, автор книги “Мій земляк Степан Руданський” Анатолій Єфімов, представники української громади міста. Захід вела А. С. Фролова.

Як повідомив мешканець Сімферополя Анатолій Єфімов, уродженець села Хомутинці, що на Вінниччині, напередодні 141-ї річниці від дня смерті поета — 2 травня на Масандрівському цвинтарі ялтинці традиційно вшанували пам’ять класика української літератури, лікаря і поета Степана Руданського. Коло могили почесного громадянина Ялти, її першого міського лікаря, фундатора санаторно-курортної справи в Криму, засновника санітарної та ветеринарної служби в Ялті, громадського діяча, людини-патріота, добродія зібралося багато шанувальників його творчості.

Розпочала урок пам’яті Степана Руданського учениця ЯНВК № 15 Зоряна Янчишина словами з вірша лауреата премії ім. С. Руданського Валентини Козак “У Ялті”.

Учні школи-гімназії Степана Руданського Аліна Приходько та Ярослав Хабібулін розповіли про вшанування в Ялті

180-річчя з дня народження поета, його співомовки прочитали Валерія Ершова, Микола Приступа — ЯНВК №15, Діана Ганіна, Єлизавета Каверіна, Данило Турта, Олег Комашко — школярі Олеського ліцею №9. Прозвучали гуморески лауреата премії ім. Степана Руданського Анатолія Гарматюка про петербурзькі та ялтинські епізоди життя поета у виконанні школярів Данила Марева, Ольги Чеботарьової, Віктора Кашенка, Олександра Герасимчука, Катерини Федюк.

Анатолій Єфімов наголосив про необхідність створення в Ялті пам’ятника і музею Степана Руданського. Згадали присутні і про трепетне кохання поета до Марії Княгиницької, після чого всі заспівали пісню-гімн кохання “Повій вітре, на Вкраїну”, перекладену на 114 мов світу, яка вже стала народною.

Ялтинці з любов’ю згадують подоланина, який став частиною їхньої історії.

Її внесок неоціненний

Відійшла у вічність видатна українка. Не стало найвідомішої людини серед громадських діячів не лише Чернігова, а й усієї України. Славне ім’я Раїси Решетнюк-Костарчук (24.04.1948 — 3.05.2014) досить відоме у світі.

Це вона понад 23 роки тому на громадських засадах почала відроджувати у Чернігові народні свята, звичаї та обряди: Різдвяний Вертеп, Івана Купала у міському парку культури та відпочинку, Великодні забави біля П’ятницької церкви, день Святого Миколая, день Матері... Її внесок у культурно-духовний розвиток міста неоціненний.

Раїса Іванівна відома і як засновник 1990 р. та керівник першої демократичної жіночої організації не лише в Чернігові, а й у всій Східній Україні — Чернігівського відділу Союзу українок.

“Що Україні болять, болять і мені”, — говорила Раїса Решетнюк.

Вона одна з перших серед тих, хто створював на Чернігівщині Товариство української мови ім. Т. Шевченка (нині ВУТ “Просвіта”) 1989 р., Товариства Б. Лепкого, Г. Василенка і КУНУ. Вона заснувала першу в Чернігові добровільну організацію Суспільну службу України, яка опікувалася й опікується дітьми-сиротами, дітьми-інвалідами, багатодітними та малозабезпеченими родинами. Вона — одна з тих, хто добивався надання чернігівським дітям статусу потерпілих від Чорнобильської катастрофи. Завжди була небайдужою, ініціативною, доброзичливою, вмівла відстоювати інтереси людей. Вона довела це, будучи депутатом Чернігівської міської ради в 1994—1998 роках.

Як громадська діячка й артистка Філармонійного центру, багато зробила для виховання молоді в дусі патріотизму, поваги до історії та культурної спадщини.

Раїса Решетнюк-Костарчук — лауреат кількох конкурсів і премій, мала почесні відзнаки міністерств культури і мистецтв, освіти і науки, обласних і міських структур. Раїса Іванівна — заслужена артистка України, лауреат премій ім. М. Коцюбинського і Софії Русової, науково-педагогічну спадщину якої повернула в Україну і добила її визнання.

Хай легенькою буде їй Рідна земля, а Душа оселиться в Царстві Небеснім.

**Схиляємо свої голови перед її світлою пам’яттю.
Посестри-Союзянки,
Музей та родина Коцюбинських,
Чернігівські просвітяни**

Місія Кирила і Мефодія

Фото Дмитра Ніконорова

24 травня в Україні церкви східного обряду вшановують солунських братів-християн Кирила і Мефодія, родоначальників слов’янської абетки.

Святі Кирило (у миру — Костянтин; 827—869 рр.) і Мефодій (815—885 рр.) народилися в давньому місті Салоніки, походили зі знатної родини, тож їм була гарантована блискуча світська кар’єра. Але ті відмовилися від неї й обрали іншу життєву стежу. Починаючи з 863 року, вони жили на території Моравії (теперішня Чехія) і займалися лінгвістикою, створили абетку, яка відома під назвою кирилиця.

Тарас ЛЕХМАН,
журналіст

Брати перекладали старослов’янською мовою найважливіші місця з Євангелія та Апокаліпсиса, які читають у церквах під час відправ Служб Божих, а також Псалтир та інші богослужбові книги, створили школу для майбутніх священнослужителів, у якій навчалося близько 50 осіб.

Місія Кирила і Мефодія серед слов’янських племен мала великий успіх, хоча їхня подвижницька діяльність виявилася нелегкою, зустрілася з жорстким протистоянням німецьких місіонерів, які беззастережно вважали, що спілкуватися з Богом і читати Його Слово можна лише трьома мовами, якими було зроблено запис на Господньому Хресті, — єврейською, грецькою і латиною.

Але ж тоді виявляється, що Святе Письмо залишиться доступним не для всіх... Хоча Син Божий прийшов у світ до всіх людей, хто увірує в Нього. І як у такому випадку розтлумачити подію Зішестя Святого Духа, коли апостоли враз почали розуміти і заговорили різними мовами світу, аби проповідувати Євангеліє кожному сущому на землі...

866 року (можливо, що 867 року) Кирило і Мефодій прибули до Риму, де провели понад два роки, мешкаючи в грецькому монастирі, наполегливо переписуючи і редагуючи вже перекладені ними тексти. Проте також мали за мету потрапити на прийом до понтифіка.

Відомо, що 867 року помер Папа Римський Миколай I і на папський престол обрали Адріана II. Саме він прийняв бра-

тів як посланців нового слов’янського світу. Зробив це з великими почестями, високо оцінив і схвалив їхню діяльність, також (це — головне!) підтвердив право використовувати слов’янську мову в церковних відправах і богослужбових книгах. Там же, у Римі, в церкві Святого Петра Кирило був висвячений на єпископа, а Мефодій — на священника.

Та, на жаль, під час перебування у Римі Святий Кирило важко занедужав і помер 14 лютого 869 року. Поховали його в Римі. У Вічному Місті й тепер знаходиться могила автора кирилиці.

Перед кончиною він сказав своєму братові: “Ми з тобою були, як пара волів, що орють одну ниву. І ось я падаю на борозні, закінчивши день свій, а ти, хоч і любиш гору Олімп, та задля тої гори не залишай просвіту слов’ян, бо через неї можеш ще краще досягнути спасіння”.

Мефодій продовжив просвітницьку працю серед слов’янських народів. Як стверджують деякі джерела, побував на теренах теперішньої України.

У Велеграді (Чехія), де Мефодій провів останні роки життя, за допомогою своїх учнів переклав старослов’янською мовою весь Старий Завіт (окрім Маккавейських книг), Номоканон — Правила Святих Отців, а також Патерик (описи життя святих).

Святий Мефодій передбачив дату свого відходу у Вічність. Помер просвітитель 6 квітня 885 року у віці 70-ти років. Поховали його у соборному храмі Велеграда. Похвальний обряд було відправлено трьома мовами — слов’янською, грецькою і латинською.

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА—2014

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617

на 1 місяць 10 грн на півроку 57 грн 15 коп.
на 3 місяці 29 грн 40 коп. на рік 113 грн 10 коп.

Ви — зі “Словом Просвіти”, бо це — Ваша газета!

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор

Любов ГОЛОТА

Редколегія

Любов ГОЛОТА (голова),

Ярема ГОЯН,

Павло МОВЧАН,

Олександр ПОНОМАРІВ,

Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора

з виробничих питань

Наталія СКРИННИК

278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар

Ірина ШЕВЧУК

Відділ соціальної тематики

Петро АНТОНЕНКО

279-49-47

Відділ просвітницької роботи

Надія КИР’ЯН

270-55-57

Відділ культури

Микола ЦИМБАЛЮК

279-49-47

Відділ коректури

Тетяна ЩЕРБАК

Ірина СТЕЛЬМАХ

278-63-69

Комп’ютерна верстка

Ірина ШЕВЧУК

Володимир ЖИГУН

278-63-69

Черговий редактор

Петро АНТОНЕНКО

Бухгалтерія

279-41-46

Адреса редакції:

вул. Хрещатик, 10-Б,

м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net

http://slovoprosvity.org

http://prosvitanews.org.ua

Видруковано з готових фотоформ
у ТОВ “Поліграфцентр” у середу.

Загальний наклад у травні — 14 800

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право

редагування та скорочення текстів.

Редакція не завжди поділяє

погляди своїх авторів.

При використанні наших публікацій

посилання на “Слово Просвіти”

обов’язкове.

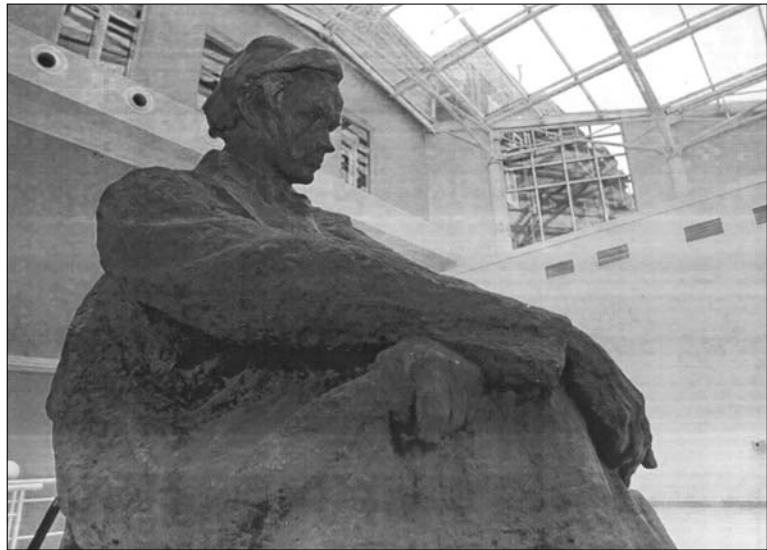
Індекс газети

“Слово Просвіти” — 30617

«Перезавантаження» Шевченка

Наталія КЛИМЕНКО

*“Один сліпий, другий глухий,
А третій горбатий...”*

Тарас Шевченко

У нашому випадку це експонати, що стосуються життя і творчої спадщини поета й художника. Саме це і визначило профіль Музею (як записано в Статуті — літературно-художній). І представлення його, Тараса Шевченка, життєвого і творчого шляху є головним завданням експозиції. А оскільки у Шевченка і поетичний, і малярський хист розвивався одночасно, то представлення **всього його доробку на тлі біографії** дає можливість показати цілісну творчу особистість. Нерідко поетична і малярська лінії перетиналися — поема і полотно “Катерина”, картина і поема “Гамалія”, поема і сепія “Невольник”, на черги на полях поеми “Мар’яна-черниця”... Список довгий. Одні і ті ж теми, сюжети, персонажі, краєвиди знаходили відображення в літературних і малярських творах майже до останніх днів та були тісно пов’язані з конкретними сторінками біографії. Саме на цих засадах базується Шевченків музей: хронологічно-тематичний принцип дає можливість показати, як події життя впливали на творчість, як творчість змінювала життя Шевченка. Адже місяць музею — показати особистість, яка змінила історію.

Створити нову, повноцінну, сучасну, високомистецьку експозицію без знання, врахування, розуміння основ академічної експозиції, як свідчить практика, неможливо. Бачимо це на прикладі трансформованої експозиції Національного музею Тараса Шевченка.

Генеральний директор Д. В. Стус у березні 2012 року (часопис “Музейний простір”, № 3, с. 16) заявив про **необхідність трансформації музею — в Шевченківський Дім**, в якому “вивчення та відтворення історичної епохи, в якій жив і творив митець, всебічне вивчення особистості митця дасть можливість побудувати центр розвитку сучасної культури України навколо постаті Шевченка як найбільшого морального авторитету для всіх мешканців України”. Тобто Національний музей Тараса Шевченка, за задумом Д. Стуса(?), трансформується у центр розвитку сучасної культури України.

Стартом такої “трансформації” музею стала ліквідація в грудні 2012 року залу, що завершував експозицію, і був присвячений світовій славі Шевченка. Пізніше

зняли мозаїку Миколи Стороженка “Шевченко-пророк”.

Наступним кроком, 04. 03. 2013 року, перед днем народження Шевченка, стала ліквідація першого залу експозиції, головною темою якого було саме народження Поета. У першому (!) залі організували виставку з демонстрацією карикатурного образу Шевченка, що викликало численні нарікання й появу ущипливих публікацій у пресі. Таким чином, руйнація спочатку “вінця” експозиції — залу слави, а потім і її “першої підвалини” — залу народження, призвела до того, що експозиція повисла у повітрі. Знеславлена та обезглавлена, її в липні 2013 року спустили у фондосховище. Одразу ж у дворі почали рити котлован, а далі — замуровувати двері й вікна і пробивати нові отвори в стінах палацу з охоронною табличкою на фасаді.

На запити народних депутатів щодо руйнування пам’ятки та експозиції дирекція відповіла (сайт музею, 17.08.2013 року), що ніякої загрози будівлі головного корпусу — палацу Терещенка — не існує, а щодо експозиції, то “науково-методична рада працює водночас над проектом нової експозиції з робочою назвою “Шевченко: Божественне покликання”.

Проект майбутньої експозиції справді через два місяці був представлений на музейному сайті. Він одразу викликав критику на шпальтах газет і дискусію на самому сайті музею, та це ні до чого не призвело.

08.11.2013 року відбулося громадське обговорення експозиційного проекту за участю голови Комітету Верховної Ради з питань культури і духовності В. Кириленка, народних депутатів О. Бригинця, М. Матіос, екс-міністра культури І. Ліхового, голови “Просвіти” П. Мовчана, культуролога, члена головної ради Товариства охорони пам’яток М. Біляшівського, професора Ю. Коваліва, народного художника А. Гайдамаки, відомих музейників міста Києва, письменників і журналістів. Учасники обговорення висловили стурбованість із приводу “відсутності системної роботи при підготовці музею до ювілею Тараса Шевченка, наявними порушеннями пам’яткоохоронного законодавства, схильністю адміністрації до кулуарного прийняття рішень та відвертого ігнорування усталеного образу українського Генія, до невіправданих експериментувань”.

За підсумками громадського обговорення члени Комітету Верховної Ради з питань культури і духовності ухвалили відпо-

Реноме будь-якого музею — його експозиція. Саме експозиція представляє музейну колекцію (фонди), сформовану відповідно до профілю музею. За типом музейних експозицій, експозиція Національного музею Тараса Шевченка належить до постійних (стаціонарних). Експозиції такого типу зорієнтовані на музейну колекцію (тезаурус) і репрезентують стандарт надійних знань (Фрідріх Вайдагер “Загальна музеологія”, 2005).

відне рішення — рекомендувати Національному музею Тараса Шевченка:

1. Врахувати зауваження і пропозиції, висловлені учасниками обговорення.

2. Оприлюднити список авторів проекту для інформування громадськості.

3. Забезпечити для громадськості та ЗМІ відкритість формування оновленої експозиції музею.

4. Відмовитися від практики проведення заходів і виставок, які не мають жодного стосунку до Тараса Шевченка.

5. Забезпечити дотримання в роботі музею пріоритету української мови.

6. Концептуально дотримуватися в усій музейній експозиції принципу цілісності відтворення особистості Шевченка.

7. Вписати тематику Кирило-Мефодіївського братства в контекст життя і творчості Тараса Шевченка.

8. Переглянути рішення щодо головного входу музею.

Жодну з рекомендацій Комітету Національний музей Тараса Шевченка не врахував. Як і критичні зауваги на шпальтах газет “Слово Просвіти”, “Літературна Україна”, “День”, “Голос України”, “Україна молода” та інших.

Знайшли інший шлях — звернутися зі скаргою до найбільшого в Україні знавця музейної справи В. Януковича: “...представники “української громадськості” (саме так, у лапках — *Н. К.*) за підтримки голови Комітету Верховної Ради з питань культури і духовності В’ячеслава Кириленка, збувають суспільство та оприлюднюють у пресі неправдиві факти про ремонтно-реставраційні роботи та нову експозицію музею”.

Не встиг Віктор Федорович втрутитися. Ні вольовим рішенням, ні вольовим чином (теж траплялося, знаємо). Але від цього не легше. Сьогодні вже не треба оприлюднювати “неправдиві” факти про ремонтно-реставраційні роботи — вандалізм звершено, його вже можна обзирати живцем, загальною і в деталях:

1. Головний вхід до палацу замуровано.

2. Історичну прибудову зруйновано.

3. На місці садка внутрішнього двору (в рекреаційній зоні), впритул і врівень із палацом “врубався” металево-скляний монстр, що перекрив собою сам двір, більшу частину пам’ятки та флігеля.

4. Замуровано вхід до палацу з боку двору і прорубано дверний отвір у стіні пам’ятки.

5. Замуровано низку вікон першого і другого поверхів.

6. Знищено альфрейний розпис першого залу.

7. Прорубано прохід у стіні залу № 2.

8. 3-й зал перекрито і анфіладний маршрут по палацу ліквідовано.

9. Зал № 15 перегороджено стіною, в якій прорубано двері для створення... комори електриків! А 9 березня 2014 р. “трансфор-

мована” експозиція постала у завершеному вигляді. Зайшовши до музею, звісно, з “чорного” входу — парадний замурований і затулений статуєю Тараса Шевченка, котру музейники зсередини виселили на вулицю. До неї, до Шевченка, раніше гість піднімався, пройшовши з дверей через розкішний вестибюль. Це було урочисте сходження до Поета. Тепер доводиться якось від тих, “задніх”, наче для челяді, дверей кривувати. Яке вже тут сходження!

Але — про трансформовану експозицію. Осучаснену. Щось тут, правда, негаразд із “чистотою жанру”. Осучаснена — мало б значити: засадничо та сама, але доповнена, можливо, новою експонатурою, оснащена найсучаснішими відео, навігаційними та ін. засобами... Та ні, якраз навпаки — маємо цілком новий “продукт”. Ось як оцінила таке осучаснення Оксана Забужко: “*Відбулася радикальна зміна всієї концепції Музею... без розуміння, що йдеться... про загальнонаціональне надбання, ба, більше — про символічне, культурне обличчя країни, що в нього будь-яке концептуальне втручання можливе лише після тривалої й копіткої підготовчої роботи в умовах абсолютної прозорості й досягнутого суспільного консенсусу. Інакше як скандальним такий підхід не назвеш*”.

Ще восени 2013 року ознайомлення з анонімним “Тематико-експозиційним планом (ТЕП) осучасненої експозиції Національного музею Тараса Шевченка: “Тарас Шевченко: Божественне покликання”, викликало низку питань.

Перше — чому документ анонімний? Плутані пояснення, що то продукт творчості науково-методичної ради, мають, м’яко кажучи, дивний вигляд. Одне, що ця рада не якась нетривка чи за-конспірована структура, до неї входить певне число конкретних людей, а потім — зрозуміло, що не всі члени ради можуть працювати над таким проектом (потрібен відповідний досвід).

Друге питання стосувалося першого залу, зокрема заявленої тези: “Перший зал, яким відкривається оновлена експозиція, представляє історичний контекст, ті передумови, що сприяли появі Людини із Божественним покликанням...” (ТЕП, с.1). І тут пригадується висловлене Д. В. Стусом “одкровення”: “Ми звикли повторювати, що Шевченко — великий. Але, коли ти це кажеш школярам, мусиш пояснити, як саме великий? Тут важливо поставити Шевченка в історичний контекст. Адже коли він (Шевченко чи контекст? — *Н. К.*) з’явився — у нас ще не було абетки! Це вже контекст. Діти повинні це зрозуміти й побачити. В інформаційному суспільстві дуже важливо, як інформація “запакована” (так! — *Н. К.*), який у неї формат подачі”. (“Голос України”, 22.11.2013 р.).

Але коли, переступивши поріг першого залу, на тому місці, де була кобза, зустрічаш погляд Катерини II (а саме її портрет зустрі-

чає відвідувача на чільній стіні), голову свердлить невідступне: “Що ж це за передумови “історичного контексту”, через які ця ліквідаторка України “сприяла” “появі Людини із Божественним покликанням?””. Можливо, це Укази про ліквідацію спочатку гетьманства (1764 рік), потім Запорізької Січі (1775 рік), а потім “Тая цариця — лютий ворог України, голодна вовчиця” (“Великий лях”), закріпачивши Україну, “доконала вдову-сиротину” (“Сон”)? Анекдотичне “Не встанемо, мамо!” враз стає промовистим месиджем, стратегічним запівом до всієї експозиції. У тому-таки листі-скарзі до В. Януковича заявляли: “Тому до 200-річчя необхідно створити нову експозицію, в якій буде представлено увесь творчий здобуток митця без ідеологічного нашарування минулого”. Щодо минулого — не знати. А з усіма цими катеринами, миколами, дубельтами в експозиції дуже відчутне “нашарування” позаминулого і теперішнього, тобто вже не радянського, а російського, імперського. Бракує лише Путіна, якого — мав рацію, очевидно, художник Анатолій Гайдамака в інтерв’ю Київському радіо — з нетерпінням чекали в музеї 9 березня.

Можливо, імперські доктрини, так хижо оприявлені сьогодні окупацією Криму, запустили свої щупальця у Шевченків музей? І Шевченкове “І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнєє посланіє”, що донедавна розгорталося як захоплююча і драматична історія українського генія і пророка через нерозривну сув’язь поезії і малярства, стало у рік святкування 200-річного ювілею не актуальним? І хтось на власний розсуд став перекроювати Шевченків життєпис? А домінанта експозиції під назвою знаменитого Шевченкового триптиха, що представляла музейними засобами життя (“Доля”), творчість (“Муза”), суспільно-мистецький резонанс (“Слава”), і була ключем та образним кодом для розуміння концепції, виявилася недоречною на “этом празднике”, і її у рік ювілейний задами, як писав Тарас, “винесли на смітник Миколи”?

І вже відвідувачам не до пафосно заявленої, але представленій у копіях теми “Тerra Cossacorum” — копії портретів Мазепи, Хмельницького, Гонті, Залізняка, що підвішені під самою стелею. А “Світ на залізних стовпах” (так називається тема про дитинство Шевченка 1814—1829) — взагалі “заблуканий світ”. **Губиться** у кути залу, у скляному кубові **метрична книга (!)**, наче то пересічний, а не унікальний експонат, що завжди був у центрі залу, зосереджуючи на собі увагу відвідувачів.

Прочитавши в концепції, що в першій частині експозиції “Тарас Шевченко: Божественне покликання” відвідувачеві буде явне “усвідомлення непереборного

Продовження на стор. 4

«Перезавантаження» Шевченка

Закінчення.

Початок на стор. 3

покликання бути поетом”, до того ж “з домінуючим висвітленням поетичної творчості: традиції — новаторство, європейський культурний, зокрема, літературний контекст; значення поетичного Шевченкового генія”, приступаю до ретельнішого огляду експозиції. Перша зала результату не дала. Тексту, який прямо свідчить про вітоки Шевченкової поезії, в залі вже немає:

*Бувало, в неділю, закривши мінею,
Батько діда просить, щоб той розказав
Про Коліївщину, як колись бувало.
(“Гайдамаки”)*

Посеред залу № 2, на верхній полиці одного з чотирьох, стулених до купи, вертикальних скляних паралелепіпедів, знаходжу баладу “Причинна” (альманах “Ластівка”, 1841). Обійшовши це скляне громаддя, у четвертому знаходжу ще й “Гайдамаки” (1841), “Чигиринський Кобзар” і “Гайдамаки” (1844) та “Гамалію” (1844). Книжки лежать як пересічні експонати. А де ж знаменитий “Кобзар” 1840 року? За твердженням невідомого автора концепції, “домінанти експозиційних залів... розроблені таким чином, щоб якнайглибше представити доробок Шевченка поета і художника”. Оскільки перша частина експозиції — це більше про поета, то логічно, що домінують цього залу має бути Поет. Має бути! Але не є! Раптом, як із-під наперстка, з’являється заявлена у ТЕПі тема “Крепостной Петербург” — із портретами викуплених кріпаків та оголошенням про ціни виставлених на продаж людей.

Покрутившись біля скляних кубів, у правому куті залу помічаю ще один куб. Підходжу. Скромно на полиці лежить “Кобзар” 1840 року. Отой, знаменитий, у якому прозвучала жорстка пересторога імперії:

*Смійся, лютий враже!
Та не дуже, бо все гине —
Слава не поляже.
(“До Основ’яненка”)*

Цих слів у експозиції вже теж немає. Є нечитабельна копія автографа “Думка” (“Тяжко-важко в світі жити”). Оце і вся хвацько заявлена підтема: “Кобзар” Тараса Шевченка: українська версія романтизму” (ТЕП, ст. 23). Ось такий “романтизм”. Ось такі “домінанти”. Ось такий “контекст”. Це що — музей у такий експозиційний спосіб продукує свою “версію” концептуального осучасненого літературознавства? І саме тому відсікає золотий фонд музейної колекції — оригінали портретів українських класиків? Часописи XIX ст., де вміщено рецензії на “Кобзар” — “Маяк”, “Литературная газета”, “Сын отечества”, “Отечественные записки”? Ба, ні, на дні цього склокуба, тобто нижче плінтуса, лежать “Енеїда” І. Котляревського, “Козир-дівка” та “Шельменко-денщик” Г. Квітки-Основ’яненка. Це і весь “Літературний процес першої половини XIX століття в Україні” (ТЕП, ст. 23—24). Ліворуч від “літпроцесу” у скляному “обладунку” помічаю на стіні “Автопортрет” 26-літнього “представника петербурзької богеми”. Дивно лиш, чому поціновувачі богеми затисли його у кут, на периферію, ближче до зачинених дверей?

Зачепившись оком за чашки, блюдця, таці, скриньки, ножики, копії портретів викуплених кріпаків, газетні оголошення про ціни на “продажних людей”, не можу збагнути, чому все це навалене у Шевченковому музеї, як у базарній ятці. Чому тут є місце темі “Крепостной Петербург” із її копіями, а немає місця олійним портретам класиків української літератури (Сковорода, Котляревський, Квітка-Основ’яненко, Гулак-Артемовський)? Немає місця темі “Шевченко і театр”, куточкові учня Академії, картина художників — учнів Брюллова: Лавров, Борисполець, Сошенко, Башилов.

“Ми хочемо показати експозицію, яка б розповідала, що вроджений дар Шевченка-художника виявився ще до навчання в Петербурзькій Академії мистецтв”, — заявляла заступник директора музею Т. Чуйко (газета “День”, № 183, 10.11.2013 року).

Інформація для роздумів: в експозиції 2006—2013 років малярський хист Шевченка ще до вступу в Академію мистецтв був представлений 13-ма роботами — це були портрети, історичні композиції (Рим, Греція, Україна), біблійні сюжети. Сьогодні ж — лише дві! Що завадило втілити вищезазначений намір? Може, невинуватене “ущільнення” Шевченка? — У 72 кв. м (зал № 2) впилюють чотирнадцять років (1829—1843) Шевченкового життя!

Спосіб і рівень представлення життя і творчості Шевченка, застосований і реалізований в залі № 2, є типовим для всієї експозиції. Розчленування творчості на Шевченка-поета і Шевченка-художника виявилось не під силу. Не розчленується він! — “Я добре знав, що живопис — моя майбутня професія, мій хліб насущний, та замість того, щоб вивчати її глибокі тайнства, та ще й під проводом такого вчителя, яким був безсмертний Брюллов, я komponував вірші” (“Щоденник”, 01.07.1857 року). Бо ж “...знати, од Бога і голос той і ті слова...” — святий дар, якому гріх опиратися. Але ж і заявляв: “Живопис — моя професія”. Переживав справжню муку від заборони малювати, не меншу, ніж од неможливості писати. Як розділити Шевченкові акварелі, “напівлегитимно” створені в заслання, і такі потай записані в захлавлену книжку вірші? Шодо цитованих у назві експозиції слів “божественне покликання”, то цей вислів, як відомо, стосується місії **гравера**. Панове, читайте Шевченка уважно і відповідально!

Із вісімдесяти експонатів у за-

лі № 2 Шевченко представлений дванадцятьма малярськими роботами, а “домінуюче висвітлення поетичної творчості” звелось до трьох коротких уривків із “Причинної”, “До Основ’яненка”, “Тяжко-важко”. Словом, далі заяв про пріоритетну подачу Шевченка-поета справа не просулася. Замакітрюючи відвідувачам голови, осучаснювачі вміщують у одному залі те, що було у чотирьох. У результаті такої “спецоперації” осучаснювачі пропонують свою “версію Шевченка” — не Поета, що змінив свідомість свого народу, а поета, що створив “українську версію романтизму” (ТЕП, ст. 23).

А марудне здроблення структури на теми, підтеми, розділи — це спосіб поховати ті теми назавжди. Насамперед при реалізації задекларованого. Наприклад, зазначена в ТЕПі підтема: “**Просто Овідієво претворення** (так у тексті — Н. К.) (Шевченко Т. “Художник”)”. **Академія мистецтв. Перебування в товаристві Брюллова.** Розділ “Брюллов — еталон “божественного мистецтва”; Незабутні лекції-імпрізації Брюллова. Найбільша школа — Ермітаж” — в експозиції представлений аж... двома експонатами, що стосуються К. Брюллова (літографією з його автопортрета 1848 року, що висить на стіні, та гравіюрою “Останній день Помпеї”, що лежить на дні скляного куба в зовсім іншому місці). Відвідувача ошукано. Він “**Овідієвих претворень**”, незабутніх лекцій-імпрізацій і власне “божественного мистецтва” вкупі з “найбільшою школою — Ермітаж” — у експозиції не бачить. І взагалі, багатослів’я ТЕПу — не більше ніж слова, написані на папері. Експонати, що розкривали б написане, в експозиції відсутні.

До всього ще додаються “архітектурні забави” пані Лариси Скорик, автора проекту начебто реставрації, а фактично незаконної перебудови будинку. Замуровали одне з трьох вікон другого залу. Прорубали в стіні прохід, збочуючи таким чином позальний маршрут — прощай, знаменита анфілада палацу Терещенків!.. Спонтелічений відвідувач починає блукати туди-сюди й поворітьма, проходячи вже оглянуте, гублячись у тематиці, в хронології, екскурсійні групи стикаються одна навістріч другій... Це таки справді щось нове в музейній практиці!

Коли втрапляєш, за теперішньою нумерацією, в зал № 3 — розумієш, що роздивлятися особливо й нічого. Невеличкі за роз-

мірами графічні роботи Шевченка, що демонструються в один ряд: “Межигірський спас”, “Автопортрет 1843 року”, “Невольник” і... чомусь копія акварелі В. Штернберга “Ярмарок” (для чого вона тут?), “вбрані” в однаково великі білі пластикові рами, на білому тлі паспарту, є абсолютно непрезентабельними. Особливо порівняно з олійними картинами В. Штернберга, що висять над ними у розкішних дерев’яних, позолочених рамах.

У цьому залі мала б іти мова про першу подорож (1843 рік) Шевченка в Україну, де він проявляє себе насамперед як художник, оскільки з поетичних творів пише лише “Розриту могилу” та “Тризну”. Але скорочення експозиційних площ призводить до необхідності утискання Шевченка. А подібні “утиски” не формують, а деформують саму експозицію. Для чого експонувати полотна В. Штернберга там, де місце олійним роботам Т. Шевченка? Для чого подавати в копіях акварелі з альбому 1845 року (а це вже друга подорож в Україну), якщо альбом **не входить до музейної колекції**, і не експонувати офорти з “Живописної України”? Малярська творчість Шевченка обох подорожей в Україну усічено експонується на двох стінах третього залу і в скляній вітрині на простінку. Ціла стіна надається роботі В. Штернберга “Переправа через Дніпро”. А написані в Україні 1843 року олійні роботи Т. Шевченка “Селянська родина” і “На пасіці” нині виконують роль... тла у залі № 11 — “Зал картини “Катерина.” (1842 р., Петербург). Що з усього цього може зрозуміти відвідувач про значення Шевченкових подорожей в Україну 1843 і 1845 років, а також про його еволюцію як художника?

Перша частина експозиції задекларована в концепції як така, що висвітлює: “життєвий шлях та поетичний доробок генія”. З огляду на цю декларацію у четвертому залі представлено рукописну збірку “Три літа”. “Встане Україна і розвіє тьму неволі, світ правди засвітить, і помоляться на волі невольничі діти” — рядки, що здетонували в свідомості тодішнього суспільства. У програмному документі Кирило-Мефодіївського братства — М. І. Костомаров “Закон Божий” (книга буття українського народу), останній, 109-й параграф зазначає: “Україна буде непідлеглою Річчю Посполитою в союзі слов’янським”.

Значення “Трьох літ” Тараса Шевченка важко переоцінити. Зате — легко знівельовати. Досить повісити на стіні збільшену до плакатного розміру копію офорта автопортрета Т. Шевченка 1845 року (зі свічкою), та ще й у скляному обрамленні. Потім поряд

поставити скляний паралелепіпед із факсимільним виданням збірки “Три літа” і розкиданими внизу (на рівні плінтуса) аркушами з цієї збірки. Навпроти плаката встановити півтораметровий підсвічник (із фондів К.-П. Лаври, з інвентарним номером тих фондів КПЛ-м-10513), що частково заступає огляд плаката (збільшення приблизно у 20 разів). І все — немає теми “Три літа”. Є папірці під ногами. Доводилося бачити, як дітки з екскурсійної групи лягали на підлогу, аби прочитати, що на них написано. Інтерактив!

Покрутившись біля підсвічника, так і не втямивши, чи то тут моляться перед плакатом Шевченка, чи повзають довкола заскленних автографів, відвідувач простує далі.

Що ж він мав би побачити в п’ятому залі експозиції? За логікою відтворення життя і творчості Шевченка, це мало б бути висвітлення десяти років заслання (1847—1857), створення заявленої книжки, написання двадцяти повістей, щоденника, малюнків та начерків періоду Аральської та Каратауської експедицій (близько чотирьохсот). З огляду на все це, незрозуміло, чому на й так окраденій для самого Шевченка площі знаходиться достатньо місця для портретів імператора Миколи I і шефа жандармів графа Орлова, але не для щоденника Поета. Окрім того, відсутня мапа Аральського моря, намальована в кольорі, де Тарас Шевченко особисто познав острови. Це частина його життя і просто цікавий для відвідувача факт.

У центрі залу, у вітрині знаходиться рушниця, яка дає розуміння того, що Шевченко був засланий у солдати, а поряд із рушницею — аркуші з факсимільного видання заявленої книжки. Дивне поєднання. Тему заборони Шевченкові писати вочевидь слід висвітлювати в інший спосіб.

На обох стінах ми бачимо копії графічних робіт Шевченка, знову ж таки, вбрані в дешеві, пластикові, білі рами з такими ж білими паспарту, що знищують оригінальність кожної роботи. До речі, однаково дешеві та уніфіковані рами та паспарту по всій експозиції використовуються для подання і оригіналів, і копій робіт Тараса Шевченка. Що це — несмак, непрофесійність чи якась недобра зумисність?

Важко здогадатися, чому в експозиції обмаль речей, які б висвітлювали задекларований у концепції життєвий шлях і поезію. На все заслання (1847—1857) і перебування в Астрахані, в Нижньому Новгороді та Москві (1858) аж... тридцять експонатів, вміщених на площі 43 м кв.! Що ж, тут маємо той випадок, коли

лапідарність — сестра непрофесійності.

Останнім двом рокам життя Шевченка відведено шостий зал площею 114 метрів, найбільший експозиційний зал. Логіка не вбачається.

Звична вже еkleктика. Наприклад, чомусь поряд знаходяться два гарнітури з різного дерева — гарнітур із червоного дерева сусідує з гарнітуром із карельської берези. До того ж останній заважає відвідувачам підійти до автопортрета Шевченка 1859 року, що затиснутий в куті залу.

Як зазначено в концепції, зал № 7 є “принципово новий” — “зал-символ, домінантою якого є Шевченкові рядки “Жива душа поетова святая...” (меморії — вічна енергетика генія: Поета, Художника, Особистості)”. Це зал, де йдеться про смерть Шевченка, поховання і перепоховання в Україні.

Усі 18 експонатів, що зараз представлені в цьому залі, були в попередній експозиції. Всі до одного! В чому тут “принципова новизна”, то вже питання до авторів експозиції.

Якщо головним завданням нової експозиції було зробити так, щоб Шевченко перестав бути головним героєм — їм це вдалося. Десакралізація Шевченка відбулася повною мірою: від виставленої на вулицю скульптури “Пророк України” Є. Прокопова перед замуrowаним центральним входом у палац — до виставленої на вулицю скульптури Шевченка знаменитого Лео Мола перед скляною пірамідою, спроектованою Л. Скорик, котрій без цього скляного монстра палац Терещенків бачився як “...нужденний, провінційний музей” (“День”, № 183, 10.10.2013). А потім, як грибок, ця десакралізація з’їла одинадцять з вісімнадцяти залів, у яких розміщувалася попередня експозиція. По суті, застосовано і реалізовано залишковий принцип експонування Шевченка як “головного авторитета для всіх мешканців України”.

Антимусейним є розміщення експонатури на рівні підлоги. Бо підлога як експозиційна площа не фігурує в жодному підручнику музейної справи. В загальноновизнаній музейній енциклопедії “Загальна музеологія” Ф. Вайдахера (2005 рік) і поготів. І в жодному музеї світу.

Для кого ця експозиція? Для чого ця експозиція? Чому відвідувачеві пропонують ребус? Чому він, ледь не повзком, має відшукувати, а не відразу бачити ключові експонати? Хіба він прийшов у “критський” лабіринт? Побудова експозиції та її художнє оформлення здійснені непрофесійно. В результаті — багатуша фондова колекція, що складається з різних видів експонатів — картини і книги, типологічні меблі, побутові предмети епохи, документи, меморії і Шевченка, і кола його знайомих, скульптура, графіка, предмети з дорожочинних металів, музичні інструменти, килими, ікони, фото — залишилася поза експозицією...

Заявлений у “Концепції” осучасненої експозиції Національного музею Т. Шевченка” поділ на поета: “Перша частина (1—7 зали) та художника: “Друга частина (8—14) хибний апіорі. А застосування цього поділу в експозиції унаочнило його хибність.

“Перша частина” фактично продемонструвала домінування художника, а не поета. Наприклад, у залі № 2 Шевченко-художник представлений 12-ма творами, а поет — 4-ма книгами і 3-ма

уриками з поезій. Така тенденція простежується у всіх залах без винятку.

У “Концепції” читаємо: “Друга частина: змінні тематичні експозиції, що розкривають геній Т. Шевченка-художника; представлення традицій народного мистецтва і культури його батьківщини, вплив Академії мистецтв та передчуття нових стилів”. Саме формулювання “змінні експозиції” — це нон-сенс. Є змінні виставки. На території постійної експозиції (а саме такою за Статутом є експозиція Національного музею Тараса Шевченка) змінних виставок бути не може.

Якийсь анонім на власний розсуд вирішив представляти у постійній експозиції поперемінно “традиції народного мистецтва і культури його батьківщини, вплив Академії мистецтв та передчуття нових стилів”, а не життя і творчу спадщину Тараса Шевченка, як регламентовано Статутом музею (Розділ 2. Мета та напрямки діяльності музею). Зруйновано засади музейної експозиції:

- постійна (стаціонарна) експозиція;
- хронологічно-тематичний принцип подачі матеріалу.

Саме цей принцип ще 1860 року у своїй “Автобіографії” використав сам Т. Шевченко — хронологічний принцип викладу фактів власної біографії, важливі віхи, причинно-наслідкові зв’язки між подіями дали можливість читачам зрозуміти подієву логіку: життя впливало на творчість — творчість впливала на життя.

І якщо йти за Шевченком, — а за ким же ще йти?! — будувати експозицію найприродніше згідно з його власним баченням свого життя і творчості. По суті, його “Автобіографія” є керівництвом до дії для експозиціонерів його музею. З 1949-го до 2013 року музейники керувалися Шевченком. Доки анонімам нової експозиції не прийшла в голову ідея редагувати Генія! Результат цієї “редакції” — “осучаснена” експозиція, каліка з переламаним хребтом, що є “продуктом” наукової частини музею, за яку, згідно з посадовою інструкцією, несе відповідальність заступник з наукової роботи Т. П. Чуйко. Виявляється, аноніми — не зовсім аноніми!

Для чого ж було ділити творчість Шевченка на дві частини? З концепції: “...увиразнити особливості кожного етапу його життя та творчості”. Що ж маємо? А маємо в першій частині експозиції невинуватно зібрану біографію, невисвітлену поетичну творчість і масу матеріалу в копіях. У другій частині тематична подача художнього доробку Шевченка (що мала б розкрити геній Шевченка-художника) вирвана з контексту його життя. А групування творів за жанрами, що й бачимо в теперішній експозиції, не дає побачити еволюцію художника, розриває зв’язки художнього спадку з поезією та життям.

“У кожному з цих залів (№8—14) можна буде аргументовано говорити про здобутки Шевченка у відповідному жанрі” (завідувач відділу музею Т. Калініна, “Слово Просвіти”, ч.45, 14-20.11.2013). На практиці ж експозиція закінчується в залі №7. Екскурсовод прощається з групою. І ніхто “у кожному з цих залів” аргументовано не говорить “про здобутки Шевченка у відповідному жанрі”. Ось такий “дискурс”.

Специфіка малярської спадщини Шевченка полягає в тому, що 90 % її — це графіка, тобто

твори, виконані на папері. Відомо, що цей матеріал вельми чутливий до світла, температури та вологості. Тому в жодному музеї світу роботи на паперових носіях не виставляються на постійне експонування — це їх просто вбиває. Олійні роботи, офорти (друкована графіка) у музеї завжди експонувалися в постійній експозиції, оскільки вони не настільки вибагливі. А оригінали акварелей, сепій, олівцевих робіт в експозиції представлялися в обмеженій кількості, а на щорічних, спеціалізованих виставках — у великому обсязі.

Згідно з інструкцією про умови та спосіб експонування графічних творів, яка регламентує обмежений термін експонування графіки і не допускає її постійного показу, музей не має права ризикувати тими 263-ма реліквіями, що зберігаються в фондах.

Довідка: Для документів, поезії, прози, малюнків (олівець, акварель, сепія) “носієм інформації”, тобто те, на чому вони напи-

експозиції оригіналів акварельних малюнків, сепій, графічних рисунків Шевченка”.

До відкриття експозиції працівники музею переконували: “...буде мікроклімат, необхідний для зберігання оригіналів” (Т. Калініна “Слово Просвіти”, ч. 45, 14—20.11.2013). “Тобто, всі умови для того, щоб показувати графіку і не шкодити їй — вони будуть створені”. — Запевняла 23.11.2013 року головний зберігач фондів Ю.Шиленко (<http://1tv.com.ua/uk/news/2013/11/23/49508>). З усіх обіцянок на даний момент маємо: експонати в залах експонуються, про умови їх експонування побалакали і на тому стало. А в пресі, радіо і телебаченні й далі чуємо, як мантру, заяви про вперше демонстровані в повному обсязі оригінали Шевченкової спадщини.

У чому ж, окрім ризику для збереження графічних робіт Т. Шевченка, проявилася задекларована в проєкті новизна експозиції?

сані чи намальовані, є папір. Існують відповідні Інструкції з їхнього збереження. Інститут літератури ім. Шевченка, де зберігається рукописна спадщина Шевченка, дотримуючись цих правил, не демонструє рукописи щомісяця. Остання велика виставка рукописів українських класиків, серед них і Шевченка (“Раритет”), відбувалася 2001 року в Національному музеї Т. Шевченка.

Національний музей Тараса Шевченка з 09.03.2014 року розпочав постійне експонування Шевченкової графіки, йдучи на “свідоме порушення вимог інструкції, що були укладені експертами і фахівцями. А це вже злочин!” (В. Гончарук, науковець з 35-річним музейним стажем). Як зазначає завідувач шевченкознавства Інституту літератури, доктор філологічних наук В. Л. Смілянська: “Важливо... не лише експонувати ті чи інші Шевченкові реліквії, а й насамперед дбати про їх збереження для наступних поколінь. Тому в жодному разі не може бути мови про вміщення в постійній

Жодного нового оригінального експоната, крім портрета Катерини II, в експозицію не внесено. Проте копій (друк на полотні, ксерокопії) — маса. Від портретів Богдана Хмельницького, Дубельта, Орлова, Миколи I, Бібікова — до кріпаків Петербурга, офортного Автопортрета 1860 року, копій (з якогось дива сувоєм, наче Тора) поезій “Доля”, “Муза”, “Слава”. Особливе ноу-хау — експонати, пов’язані з життям і творчістю Шевченка, спрощені на дно скляних вертикальних скринь. Про новизну “поділу Шевченка” на Поета і Художника вже теж мовилось: Шевченко-художник превалює по всій експозиції, а Шевченко-поет означений ледь помітним пунктиром.

Є елементи “новизни” в художньому оформленні експозиції: 1. Скло-паралелепіпеди різних розмірів, з одною-двома полочками, що або стоять на підлозі, або висять, *прибиті до стін пам’ятки архітектури*.

2. Прямокутні, заввишки приблизно 2 метри шматки скла,

незрозуміло для чого закріплені перед експонатами.

3. Типові металеві рейки зі шнурками, на яких нині висять експонати (стиль експозиції зразка 1949 року, проти якої так виступали “новатори”!).

4. Дешеві білі рами і однонамітні паспарту для всіх робіт, незалежно — копії це чи оригінали, що остаточно знекровило малярський доробок Шевченка.

Доповненням до обладнання, що “вивершує” художнє оформлення експозиції, є драперії на вікнах. В одних залах це *ролети (в пам’ятці архітектури XIX ст.)* — всуціль сіре полотнище. В інших залах — мишачого кольору штори. От і вся новизна художнього оформлення експозиції.

Друга спроба масованої інвазії на Шевченка у його власному музеї (перша — 2004 рік) досягла своєї мети. Музей, всупереч Статуту, переакцентовано з “літературно-художнього” на “художній”. Адміністрація музею, на чолі з Д. Стусом, ігноруючи протести щодо руйнації пам’ятки і розчленування експозиції, розставила свої власні акценти у Шевченковому житті. “Якщо у 1989 році спробували подати (Шевченка) як національного пророка..., то покоління, яке прийшло ще через певний час, хоче показати Шевченка і традиційного, і свого” (Т. Чуйко, <http://1tv.com.ua/uk/news/2013/11/23/49508>)

Хто і коли з боку Міністерства культури дав погодження на **таку** концепцію і на **такий** тематико-експозиційний план?

Хто і коли з боку Міністерства культури України, не контролюючи хід ремонту, побудову експозиції, дав згоду на вилучення майна та обладнання, яке перебувало в надзвичайно хорошому стані?

Хто і коли уклав угоду з *архітектором* Л. Скорик на художнє оформлення музею?

Хто і коли затвердив капітальне будівництво скляного монстра у рекреаційній зоні пам’ятки?

Хто відповів за руйнацію пам’ятки архітектури I половини XIX ст. — приміщення, де розміщено Національний музей Тараса Шевченка?

Адміністрація музею не врахувала “дрібнички” — **спадщина Шевченка належить не адміністрації, не колективу, не ЗАТ якогось, а українському народові. І це не дає права на самочинні, похапливі експерименти**. А платники податків, за чий кошти “втемну” здійснювалася “трансформація” музею вартістю 50,01 млн гривень, хочуть знати: хто і коли “уповноважив” Д. Стуса стати “трансформатором” самого Т. Шевченка? Втілюючи цю “трансформацію”, музейники переживали:

“Якщо колективу музею не дають працювати, Шевченко постане таким як і раніше — *музицьким генієм серед рушників і килимів. А чи зрозуміє нас в такому випадку світ? Чи побачить молоде покоління академіка гравіюри, українського Рембрандта, митця Тараса Шевченка, генія, поета, письменника, художника і мислителя*” (сайт музею, 19.11.2013 року).

Ох, ці затягані словесні кліше, ця дешева облуда... У січневильютневі дні 2014 року, у час, коли прихильники “петербурзької бгеми” трощили музей, *молоде покоління* на Майдані зі словами Шевченка “БОРІТЕСЯ — ПОБОРЕТЕ!” падало під кулями снайперів. Це не красива метафора — це побачив і почув увесь світ.

Наталія КЛИМЕНКО

“Автор “Кобзаря” розділив світ на тих, хто сповідував цивілізовані загальнолюдські духовні цінності, й тих, хто відкрито ігнорував їх”.

Пам'ятник Т. Шевченку у Вашингтоні

Віталій АБЛІЦОВ

Пам'ятник Тарасові Шевченку у Вашингтоні, а Юрієві (Джорджу) Вашингтону в Києві

Дослідники-шевченкознавці нараховують 1384 пам'ятники Т. Шевченку, встановлені на нашій планеті (1256 — в Україні, 128 — у 35 зарубіжних країнах). Ніхто з діячів культури світу не може змагатися з автором “Кобзаря”.

Усі монументи, бюсти, стели споруджені як символи визнання унікального таланту й волелюбства видатного українця.

Історія спорудження пам'ятників Т. Шевченку в столиці США та СРСР і пізнавальна, й повчальна в літописові всепланетного вшанування Поета-Художника, тому є потреба повернутися у літні дні 1964 року.

Світ у той період переживав відносно заспокоєння, крихку рівновагу в напруженій атмосфері “холодної війни” — ідеологічного протистояння двох світових ядерних супердержав — союзників-переможців у II Світовій війні. У жовтні 1962 року ексцентричний лжедемократ і псевдоліберал Микита Хрущов, котрий прийняв естафету управління комуністичною імперією від кремлівського кривавого диктатора Сталіна, вирішив загострити американо-радянське суперництво, таємно розмістивши на території Куби (острові на відстані близько 100 кілометрів від кордонів США) радянські ракети. Лише завдяки витримці й розумінню, що третя світова війна може стати останньою на планеті Земля, Президент США Дж. Кеннеді знайшов компромісне рішення для уникнення трагедії — ракети спішно повернули в СРСР. Світ зітхнув полегшено.

Зрозуміло, що мілітарне й ідеологічне протистояння — речі незрівнянні. Але події червня 1964 року у Вашингтоні та Москві з не менш прискіпливою увагою сприймала світова громадськість.

Міжнародна спільнота була вражена масштабами антиамериканської кампанії, розв'язаної Москвою з приводу відкриття в заокеанській столиці пам'ятника Тарасові Шевченкові на честь 150-х роковин великого Поета-Художника.

Так автор “Кобзаря” розділив світ на тих, хто сповідував цивілізовані загальнолюдські духовні цінності, й тих, хто відкрито ігнорував їх, живучи отруйними спогадами про імперське минуле (програвши в економічному змаганні з вільним світом, привівши СРСР до повного банкрутства, кремлівські лідери призвели до

зникнення 1991 року Радянського Союзу з політичної мапи світу).

Історія ініціювання й спорудження Шевченкового монумента на американській землі не була спонтанною. Про це мріяли емігранти з України від того дня, коли потрапили за океан. Тим більше вона не мала жодного стосунку до спалаху українофобської істерії Кремля.

Вперше ідею вшанування автора “Кобзаря” на американській землі оприлюднили у січні 1898 року, коли у Пенсільванії заснували Товариство імені Шевченка, однією з цілей якого було проголошено побудову йому пам'ятника як “найбільшому синові України-Руси” (повідомлення газети “Свобода” А. Гончаренка).

Опісля спроби повторювалися, але тільки з наближенням 100-річчя смерті Т. Шевченка, що виповнювалося 1961 року, об'єднуюча ідея почала втілюватися в реальності. До Наукового товариства імені Шевченка (НТШ) долучився Український конгресовий комітет Америки (УККА). А у вересні 1960 року був створений Комітет пам'ятника Шевченка на чолі з Л. Добрянським (УККА), Р. Смаль-Стоцьким (НТШ) та Ю. Шевельовим (Українська вільна академія наук у США). Підтримали проект сенатор-республіканець Д. Джевітс і конгресмен Е. Бентлі. Згідно з чинним законодавством США, резолюцію щодо спорудження пам'ятника одностайно схвалила палата

представників, а також сенат. Рішення (як відповідний закон) підписав президент Д. Ейзенгауер.

Кошти на пам'ятник збрала американська еміграційна громада.

У липні 1962 року ініціатори одержали 17 проектів майбутнього монумента, які повинне було розглянути авторитетне журі, у складі якого були художник А. Андрусів, письменник У. Самчук, американські митці — очільники творчих спілок і представники університетських кіл.

Журі, що зібралось в Українському Інституті Америки, визначило володаря першої премії конкурсу скульптора Л. Молодожанина (нагорода 1500 доларів). Друга премія дісталася А. Дарагану (1000 доларів) — автору пам'ятника Т. Шевченку у Вінніпезі (Канада).

Обрали місце спорудження пам'ятника в престижному районі американської столиці, де розташовані кілька посольств.

Ентузіастів, які докладали зусиль, щоб мрія мільйонів зарубіжних українців здійснилася, вітав листом тодішній Президент США Дж. Кеннеді.

Спорудження монумента розпочалося з вірою, що прийде час і в Києві постане пам'ятник Дж. Вашингтону (на жаль, цього не сталося, хоча від дня відродження Української Незалежності минуло понад двадцять років).

Пам'ятник у Вінніпезі

«І мертвим, і живим, і ненарожденим...»

Тільки Тарас Шевченко міг сказати ці слова... Тільки він міг (і мав право!) так звернутися до українців...

Тим-то нині — у рік 200-літнього ювілею Великого Поета-Художника, коли переживаємо найскладніший період в утвердженні відроджуваної вітчизняної Незалежності, все ним написане прочитається й розуміється глибше; все з ним пов'язане, бачиться у новому світлі.

Україна, безумовно, продовжить свій історичний шлях до Європи. Саме тому думаймо про майбутнє, осмислюймо вчорашнє й сьогоднішнє й робімо рішучі висновки щодо міфів про особливе “братерство” з північним сусідом.

Тепер, коли вся міжнародна демократична співдружність демонструє підтримку України й засуджує московського загарбника, певним віддзеркаленням нинішніх подій бачаться сторінки хроніки утвердження немеркнучого у віках образу Т. Шевченка і його Слова (українського слова) у світі.

Реакція Кремля була блискучою, але приреченою на поразку

Американські події викликали ажіотаж у московській партійній верхівці. Згадалася історія з виданням у Києві (зрозуміло, під суворим контролем Москви) першої української енциклопедії “УРЕ”, що була відповіддю на вихід у світ “Енциклопедії українознавства” (проект здійснено європейським Науковим товариством імені Т. Шевченка у Сарселі неподалік Парижа).

Перший том “ЕУ” вийшов 1949 року (весь проект — три томи загальної частини і 10 томів — словникової).

Томи “УРЕ” почали з'являтися лише через десять років.

Тоді СРСР уже очолював М. Хрущов. Навіть після карибської кризи він залишився зятим прихильником змагання між капіталістичною й соціалістичною політичними системами, закликав будь-що “догнати й перегнати Америку”, за що одержав визначення в історії як волюнтарист (прихильник ідеї реалізації програм не згідно з логікою об'єктивних законів поступу суспільства, а суб'єктивними рішеннями окремих осіб).

Таким чином Тарас Шевченко і його творчість стали об'єктом пильної уваги лідерів двох супердержав та їхнього оточення.

Офіційна Москва, як могла, намагалася вплинути на перебіг washingtonських подій. Насамперед була ініційована жорстка інформаційна війна між Москвою та Вашингтоном (точніше, між кремлівськими ідеологами й очільниками американської української діаспори). Не зі своєї волі учасниками тієї жабомишодралівки стали відомі представники вітчизняної творчої та наукової еліти. 29 листопада 1963 року в “Літературній Україні” опублікували “Слово до українців, до української громади в США, до Комітету пам'ятника Т. Г. Шевченку”. 34 підписанти адресували за океан лист-протест, яким застерігали і діаспору, й офіційних осіб США від спроб використовувати ім'я Шевченка з політичною метою (прізвища підписантів не перераховуємо, бо, як виявилось пізніше, більшість із них дізналися про лист з офіційної преси; про їхню згоду на участь у брудній кампанії ніхто не запитував — усе вирішував київський ЦК КПУ).

Хіба що можна зробити один виняток. І то тільки тому, що В. Коротич (саме про нього йдеться) своїх ідеологічних уподобань не змінив: ще не так давно був активним прихильником й захисником минулої грабіжницької влади, більше того, був особистим пропагандистом її лідера-рецидивіста на телебаченні та в ЗМІ.

Взагалі-то, якщо бути точним, то українофобська, антишевченківська інформаційна війна Кремля не стихала ніколи. Автор “Кобзаря” прагнули зробити “своїм” усі. Зі спогадів відомо, що М. Хрущов говорив так: “Пушкин — это хорошо, но это помещик, а Шевченко — это мужик, крепостной”.

Щодо подій, про які йдеться, то в лютому 1961 року газета “Свобода” (заснована українською діаспорою ще 1893 року) розповідала своїм читачам про активізацію брудної кампанії щодо рішення про спорудження пам'ятника Т. Шевченкові. Московська газета “Советская культура” надала свої сторінки літературознавцеві М. Пархоменку (у 2-томному “Шевченківському словникові” представлений як шевченкознавець (!) і той виступив зі статтю “Тарас Шевченко і поборники холодної війни” (24.12.1960). Фальшиву поробку передрукувала київська “Радянська культура” 29.12.1960 року. Продовжила тему “Літературна газета”, де попереднього автора підтримав кандидат наук О. Мазуркевич (теж представлений у 2-томному “Шевченківському словникові” як академік-шевченкознавець (!)).

Пам'ятник у Москві

Завершився цей спалах “боротьби проти фальсифікаторів Т. Шевченка і його творчості” публікацією в “Радянській Україні” (органі ЦК КПУ) “віршилища”, як іронізує “Свобода”, Г. Плоткіна “Пам'ятник Кобзареві”. Названий ім'ярек не пошадив у своєму опусові вчорашнього союзника СРСР у II Світовій війні Президента США Д. Ейзенгауера, вклав у його уста такі слова:

*Якщо моїй думці Сенат довіря,
Хай скульптори зіплять
вкраїнського барда,
Але саме барда, а не бунтаря...*

*Живого б скарали ми люто,
Але для померлих немає тюрми:
Ім'я ж Кобзареве —
ідейна валюта,
Якою придбаєм прихильників ми.*

Завершується ця маячня тим, що:

*Шевченко стискає руку
Фіделеві Кастро
І шле патріотам Лаосу привіт.*

Подібною безграмотною писаниною рясніли сторінки радянської преси влітку 1964 року. До речі, для об'єктивності зауважимо, що офіційна Москва й у ті роки (як і сьогодні) не шкодувала коштів на пропагандистські кампанії (наприклад, до участі в антишевченківських заходах втягнули навіть журналістів деяких американських періодичних видань).

Проте це не загальмувало зусилля прихильників Т. Шевченка. Досить сказати, що до участі у заходах щодо спорудження пам'ятника залучили чотирьох президентів США: Г. Трумена, Д. Ейзенгауера, Дж. Кеннеді і Л. Джонсона. До складу почесного Комітету пам'ятника Шевченку увійшло 85 senatorів і конгресменів, понад сто губернаторів, мерів міст та інших відомих американців, зокрема майбутній президент США Р. Рейган, котрий у 60-ті роки минулого століття був актором Голлівуду.

Про розуміння масштабу пошани Поета-Художника говорять заголовки численних промов і публікацій, присвячених події: “Європейський борець за волю”, “Шевченко. Пам'ятник визволенню, свободі й незалежності всіх поневолених націй” тощо.

У Сенаті США у ті дні прозвучала промова-проповідь капелана Сенату доктора Фредеріка Брауна Гарріса під назвою “Вежа Духа — Нова статуя Свободи”, у

якій він пророчив, що відтепер представники народів, що ще перебувають у статусі колоній, “коло стіп цього великого українця будуть кликати: “О, Боже, як довго, як довго?”

До речі, події, що супроводжували спорудження пам'ятника Т. Шевченкові, ще більше згуртували діаспору. Наприклад, у врочистостях узяли участь тепер відомі й в Україні видатні голлівудські актори Джек Пеленс (Володимир Палагнюк) та Майк Мазуркі (Михайло Мазуркевич).

Джек Пеленс після виступу українською мовою прочитав в англійському перекладі на урочистостях на честь Шевченка поезію “Мені однаково, чи буду...”

Від 1964 року 27 червня, коли у Вашингтоні 34-й Президент Д. Ейзенгауер відкрив пам'ятник Т. Шевченку, вважається в США українським днем.

Москва випередила Америку на три тижні

У столиці СРСР монумент Т. Шевченку відкрили 10 червня 1964 року. Тут М. Хрущов не тільки догнав Америку, а й випередив її. Іншими словами, взяв реванш за програш у створенні першої сучасної української енциклопедії.

Оскільки в тоталітарному Радянському Союзі все вирішували лідери КППС, то і конкурс, й інші заходи відбувалися формально. Тим більше, що часу в авторського колективу молодих скульпторів та архітекторів було обмаль. Провідні письменники України М. Рильський та П. Тичина протестували щодо трактовки образу автора “Кобзаря”, але їхні голоси потонули у хвилях загального одобрямса. Тим більше, що крокуючий у задумі Поет, одягнений у шинель-крилатку (котрої він ніколи у житті не носив!), сподобався М. Хрущову.

Усе це мало свої закономірні наслідки: поспішність у зведенні монумента призвели до того, що постала потреба у його реставрації, яка тривала ціле десятиріччя. Отже, можна говорити не про оновлений, а про новий пам'ятник Т. Шевченку.

Сьогодні стало відомо більше щодо спровокованого Москвою запеклого ідеологічного протистояння між СРСР і США.

Прецедент вшанування Т. Шевченка — представника народу, котрий не належить до історичних першозасновників США, був

першим на американському континенті. У Вашингтоні є пам'ятники, наприклад, Болівару чи Жанні д'Арк, але вони — подарунки Венесуели та Франції.

Т. Шевченко — перший, кого вшанували величним монументом, зібравши кошти — добровільні внески, громадяни США.

Сьогодні маємо змогу говорити про наших заокеанських прихильників — мільйони етнічних українців. Нашадки вихідців з України є серед senatorів і конгресменів, дипломатів і економістів, генералів і адміралів, суддів і лауреатів Нобелівської та інших престижних премій та нагород.

Нинішній державний секретар США Д. Керрі у своїх біографічних нотатках стверджує, що є нащадком князя Ярослава Мудрого (родовідна лінія сім'ї Керрі присутня у генеалогічному дереві британського королівського двору, з яким київський князь мав родинні зв'язки).

Але залишимо сиве минуле.

М. Хрущов, сприяючи спорудженню московського пам'ятника Т. Шевченкові, не забув і про себе. Саме 1964 року він став лауреатом Шевченківської премії з літератури (?). Проте вплив на себе гуманістичної за характером творчості автора “Кобзаря” партійний лідер явно не відчував. Саме йому належить програмний заклик: “Ми проти мирного співіснування у сфері ідеології”, яким по-езуїтськи користувалися різні суслівні-маланчуки, котрі, як і Тараса Шевченка, гробили у в'язницях чи засиляли до Сибіру українських патріотів за часів тоталітарного режиму.

Естафету від М. Хрущова прийняли його нинішні кремлівські політичні нащадки, котрі своєю агресією проти України переконали світ: Росія була і є сьогодні країною, політика якої базується на великодержавному шовінізмі, ксенофобії та успадкованому від царату авторитаризмі.

xxx

Як актуально звучать рядки з напису на пам'ятнику Т. Шевченку у Вашингтоні: “Цей монумент Тарасові Шевченку, українському поетові XIX століття і борцю за незалежність України та за свободу всього людства, який під іноземною російською імперіалістичною тиранією та колоніальним правлінням звертався до Вашингтона з його “новим і праведним законом”...

Тарас Шевченко — історик і політик

Успішно співпрацює з товариством “Просвіта” творча група вчителів української мови й літератури навчальних закладів міста Хмельницького. Нещодавно в рамках освітньо-просвітницького проекту “Вічний, як народ” відбулося чергове зібрання, де в основу повідомлень лягли матеріали наукової роботи Луки Луціва “Тарас Шевченко — співець української слави і волі”. Книжка видрукувана у США 1964 року, є власністю Народного Дому “Просвіти”, де і відбулося зібрання.

Валентина ПОПЛАВСЬКА,
керівник творчої групи, учитель-методист СЗОШ № 8,
м. Хмельницький

Автор цієї книги належить до тієї української генерації, яка ділом і словом, або — точніше — зброєю і пером змагалася за місце для України в світі. Відомо, що доктор філософії, член наукового товариства ім. Шевченка, український журналіст, літературознавець, літературний критик Лука Юрійович Луців народився 1895 року на Львівщині. Здобував освіту в Дрогобицькій гімназії, а згодом одночасно навчався у Карловому університеті та в Українському вільному університеті в Празі. Захистив дисертацію на тему “Тарас Шевченко у славіанських літературах”. Воював у лавах українських Січових Стрільців та Української Галицької Армії. Емігрував у США. Лука Луців — автор книг про М. Шашкевича, О. Кобилянську, І. Франка, В. Стефаника і Т. Шевченка. Склавши зброю після визвольних змагань, Лука Луців узяв до рук ще страшнішу для ворога зброю — перо, і своєю творчістю продовжив започатковане колись зброєю змагання за українську правду і волю. Помер Лука Юрійович Луців 1984 року у США.

Наукова праця Луціва важлива для нас тим, що він аналізує творчість Шевченка не крізь призму комуністичної ідеології, як це робили радянські шевченкознавці, а правдиво, незангажовано. Автор дослідження цитує у своїй праці багатьох знаних шевченкознавців П. Куліша, С. Смоль-Стоцького (навчаючись в Українському Вільному Університеті у Празі, слухав його лекції), І. Пільгука, Л. Білецького, М. Рильського, Є. Маланюка, М. Костомарова, Д. Дорошенка. Дуже часто на сторінках свого дослідження автор полемізує з тодішнім директором Шевченківського інституту при академії наук УРСР Є. Кирилюком. Саме Є. Кирилюк негативно відгукувався про Луку Луціва, звинувачуючи його в спотворенні історії української літератури та продажності. На що Луців йому відповів: “Є. П. Кирилюк не може зрозуміти, що у вільному світі можна некорисливо працювати згідно зі своїм сумлінням”. Тобто твори Шевченка дослідники аналізували по-різному і в Україні, і за кордоном.

Дослідження Луціва об'єднує два найважливіші аспекти у творчості Т. Шевченка — історичний і

політичний. Він погоджується з думкою історика Д. Дорошенка, що “Шевченко мав свою власну думку, свої власні погляди, які не завжди сходились із думками та поглядами його вчених приятелів”. Він своєю геніальною інтуїцією іноді навіть випереджував погляди, що до них доходила українська історіографія. А Драгоманов стверджував, що “Шевченко стояв попереду своїх учених приятелів, київських слов'янофілів і гарячою думкою громадською й таким же українством”.

На засіданні для обговорення обрали твори Кобзаря, які стосуються різних історичних подій і постатей. Зокрема — поема “Заступила чорна хмара”, яка присвячена одному з найвидатніших гетьманів України Петру Дорошенку.

Шевченко стоїть на боці Дорошенка, який не хотів служити Москві. Він висловлює жаль із приводу того, що “Забули в Україні славного гетьмана”. Є. Кирилюк стверджував, що Дорошенко склав клейноди і перейшов на бік Росії. Він боїться написати, що Москва не дозволила Дорошен-

кові жити в Україні і що гетьман перебував на засланнях, як і Шевченко, коли писав цю поему. Луців стверджує: “Бідні ж ті вчені і нещасна та наука, яка мусить викривлювати правду про твір поета. Отак довелося українській поневоленій науці служити Москві, обдурюючи український народ в такій важливій справі, як творчість його найбільшого поета”.

Останнім твором Шевченка, який досліджував Лука Луців, була поезія “Бували воїни й військовії свари”. Тут Шевченко згадує зрадників у множині, бо їх було багато. Це змосковщені українці, які “гризуть, жеруть і тлять старого дуба”, а старий дуб — це, звісно, Україна. Але Шевченко не був песимістом, він вірив, що од коріння зелені паростки ростуть. Отже, наростає молоде покоління. І коли ті паростки виростуть — Україна здобуде волю.

Із таким твердженням Луки Луціва погодилися всі учасники вчительського зібрання.

Ми маємо йти у наступ

У Київському драматичному театрі ім. Івана Франка відбулася урочиста церемонія нагородження переможців XIV конкурсу ім. Петра Яцика.

Фото Ганни Оборської

Розпочали дійство ведучі диктор українського радіо Ганна Короненко та поет Павло Шириця. Почесне право внести державний прапор України надали ліцеїстам Київського військового ліцею імені Івана Богуна.

Президент Ліги українських меценатів, голова наглядової ради конкурсу, професор Володимир Загорій подякував конкурсантам, батькам, які виховали таких освічених, талановитих дітей, учителям, благодійникам, що підтримують конкурс, усім, хто розуміє, що держава — це не тільки кордони, територія, владні структури, а насамперед мова, яка єднає всіх нас.

Виконавчий директор Ліги українських меценатів письменник Михайло Слабошпицький нагадав, що за минулої влади Міністерство освіти і науки, яке мало б опікуватися конкурсом, його ігнорувало. “Але ми вистояли завдяки людям, які підтримували цю справу”, — сказав Михайло Федотович. Він зачитав привітання від Світового Конгресу Українців.

Від виконувача обов’язків президента України Олександра Турчинова привітання зачитав заступник міністра освіти і науки України Павло Полянський.

Далі відбулося нагородження переможців грошовими преміями від письменників Віктора Баранова, Павла Мовчана, Івана Корсака (Україна), Лесі Ткач (Австралія), Романа Колісника (Канада); від Союзу Українок Австралії, Фондації ім. Багряного; від громадсько-політичної діячки Юлії Тимошенко; від народних депутатів Петра Порошенка, Юрія Дерев’янка, Богдана Бенюка, Ірини Фаріон, Олега Тягнибока, Миколи Томенка, Бориса Тарасюка, Лілії Гриневич, від газети “Слово Просвіти”, ПрАТ “Фармацевтич-

на фірма “Дарниця”, ПАТ “Оболонь”, ПрАТ “Ексімед”.

Серед спонсорів і Ліга українських меценатів, газета “День”, Фонд Миколи Томенка “Рідна країна” та київські видавництва ВЦ “Просвіта”, “Академія”, “Академвидав”, “Знання”, “Либідь”, “Веселка”, “Смолюскіп”, “Український письменник”, “Пульсари”, “Ярослав Вал”.

Надзвичайно яскравою, патріотичною була мистецька програма. Гурт бойового гопака з Вишневого виконав “Козацький однокант”, чудово виступив вокальний ансамбль “Калинонька”, порадував новими знахідками лі-

Фото Ганни Оборської

дер гурту “Хорея козацька” Тарас Компаніченко. Неперевершене враження справив ансамбль Школи хореографічного мистецтва “Сонечко” з Житомира постановками “Майдан. Небесна Сотня” та “Бережіть Україну”.

Фото Ганни Оборської

Кієво-Могилянської академії ішли професори по всьому світу і там закладали вищі навчальні заклади. На наших землях була серцевина християнської віри, науки і культури. А ми тепер чомусь маємо боронитися, обіцяти комусь чимось догодити. Треба робити тільки те, що потрібно українському народові, а не “старшому” братові.

Це впливає і з нашого конкурсу. Ми перевірили майже 5 тисяч робіт. Хоч які б завдання отримували діти — пишуть про Шевченка, про Франка, — а виходить Україна, незалежність, виходить наказ майбутнім президентам: щоб Україна була сильною, єдиною територіально, мовою, порухом духу. Це пишуть люди вільного європейського мислення. Це нова українська генерація. У них немає ідеї споживацтва, а є ідея творення. Ця молодь уже бере на себе відповідальність за країну. Ми мусимо їх підтримати”.

Особливо тепло сприймали присутні переможців із Криму, Луганська, Донецька. Від “Слова Просвіти” премію отримав учень ЗОШ № 33 із Сімферополя Іса Сейтягєєв.

Вручаючи дитині премію імені своїх батьків, голова НСПУ Віктор Баранов сказав значущі слова: “Кожна цивілізована держава повинна мати свої обов’язкові і невід’ємні атрибути: державний гімн, прапор і державну мову. Так сталося, що до одного з цих атрибутів — мови — у деяких членів нашого суспільства ставлення як до предмета торгів, предмета перетягування виборців від однієї політичної партії до іншої. Це неприпустимо”.

Фото Ганни Оборської

Директор Інституту української мови НАНУ, голова журі конкурсу Павло Гриценко не приховував захоплення. “Після такої демонстрації сили нашої національної культури всі слова зайві. Скажу тільки, що останнім часом мене дратують не тільки “любов” старшого брата, а й те, як ми реагуємо на ці заяви. Нам нав’язали і нав’язують позицію оборони. А ми маємо йти у наступ, бо за нами тисячолітня історія, велика європейська культура. За нами такі традиції, що навіть те, що ми щойно бачили — можливо, мільйонна скалка з усього, чим ми володіємо. Із нашої

Ви наша молитва, мамо

У Національному музеї літератури України відбувся вечір, присвячений Дню Матері. В Україні це свято уособлює триєдність цього образу — рідної няньки, пречистої Діви Марії, Матері України.

повідальний секретар ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка Микола Нестерчук: “Для кожного мати — це святе: це добро, ніжність, символ любові і натхнення. Для українців — одне з найголовніших свят. Важко зрозуміти тих, хто міг заборонити таке свято — це верх цинізму.

Тарас Шевченко, 200-річчя якого нині відзначаємо, висловив почуття всіх українців: “Нічого кращого немає, як тая мати молодая з своїм дитятком малим”.

За пропозицією ведучої свята, талановитої поетеси, члена Національної спілки журналістів України Вікторії Рутковської присутні вшанували пам’ять тих матусь, яких уже немає з нами. Ведуча нагадала слова видатного українця, журналіста, перекладача, пра-

возахисника, в’язня совісті Валерія Марченка: “Мій безцінний скарб, світло, що розсіює темноту, матерія добра, яку я викликаю в уяві завжди, коли мені сумно”... А присвятив він їх своїй мамі Ніні Михайлівні, педагогу, шістдесятниці, мужній жінці, яка свято берегла пам’ять про сина і продовжувала його справу до останніх днів свого життя.

Для найдорожчої у світі людини, своєї мами Лариси Петрівни і для всіх матерів племінник Валерія Марченка, лауреат міжнародних конкурсів Віталій Марченко зіграв низку пісень.

Пісні про матерів виконали лауреат всеукраїнських конкурсів народний хор “Князя вольниці” Білогородського сільського Бу-

динку культури Кієво-Святошинського району (художній керівник — заслужений працівник культури України, професор КНУКІМ Петро Андрійчук; концертмейстер — Олександр Магаліс); Григорій Гребінченко, соліст заслуженого народного ансамблю пісні і танцю “Дарничанка”; лауреат всеукраїнських конкурсів хор “Оболонь” (художній керівник Олександр Свердюк); студентка Київського національного університету культури і мистецтв Олена Гречко; тріо бандуристок, сестри Загорічук (Віра, Надія, Любава) (студентки цього ж університету); вокально-інструментальний гурт “Розмай”; солістка Національної філармонії України Тетяна Школьна.

Вірші про матір прочитали наймолодша учасниця концерту — учениця Київської гімназії біотехнологій № 157 Дарина Горенко; лауреат міжнародних та всеукраїнських конкурсів читців, учень Київської ЗОШ № 67 Іван Ремезовський; учениця 7 класу Білогородської ЗОШ № 1 Дарія Зінченко.

“Сьогоднішній концерт був своєрідною екскурсією по нашій літературній експозиції: від класичної до найновіших текстів українських поетів, присвячених матерям, — сказала заступник директора музею Раїса Сеннікова. — День Матері нині традиційний. Хотілося б, щоб так само прикилося у нас і свято Батька, адже батько й мати — два крила людського щастя”.

Микола Нестерчук нагородив найактивніших учасників свята грамотами ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка та “Кобзарями”. На завершення поет-просвітянин Петро Шульга прочитав вірші з нової книжки, присвячені “жінкам-богиням-берегиням”.

Жінка — мати-берегиня, добрий ангел домашнього вогнища, сповнена терпіння, любові й добра. Ми будемо завжди цілувати натружені мамині руки, які виростили не один сад, виконали не одну дитину.

Сторінку підготувала
Надія КИР’ЯН

Стежками, що сходив Тарас

200-ліття великого Кобзаря, нашого національного генія, чиє Слово стало безприкладним і найдужчим чинником українського націє- і державотворення, відзначають, з огляду на нинішню ситуацію в державі, хто як може. Добродійний фонд “Тарасова земля”, канівські просвітяни за підтримки лідера автобусного ринку корпорації “Еталон” (президент Володимир Бутко) 15 травня ц. р. організували прес-тур для київських і черкаських журналістів “Мандрівка стежками Кобзаря”.

Микола ЦИМБАЛЮК
Фото Ганни ОБОРСЬКОЇ

...та вставайте!

Свою ходу розпочали журналісти з Тарасової, колись Чернечої гори. Гідом зголосився бути відомий канівський краєзнавець та історик, один із найгрунтовніших дослідників життя і творчості Тараса Шевченка, просвітянин, голова правління Фонду Михайло Єфремович Іщенко. Поклавши квіти до могили Кобзаря, вклонившись його генію, учасники відвідали ще одне пам'ятне місце — скромний пам'ятник знаку на місці самоспалення Олексі Гірника. Людини, яка на знак протесту проти глуму тодішньої московської влади над Україною і українцями вчинила самоспалення... А далі наш шлях проліг за кілька кілометрів від могили Кобзаря до того села, селяни якого боготворили Тараса, а М. Ф. Біляшівський пізніше записав стільки справжніх історій, бувальщин і легенд про нього.

Пекарі

Із цього села, на околиці якого встановлено пам'ятну стелу про неодноразове перебування у ньому Тараса Шевченка, зокрема останнє, 1859-го, і розпочинав він наблизитися до омріяного власного обійстя. Через два роки по тому вже в Петербурзі, ще не полишаючи надії, Тарас Григорович напише:

*А я так мало, небагато
Благав у Бога — тільки хату,
Одну хатиночку в гаю,
Та дві тополі коло неї...
Я тільки хаточку в тім раю
Благав, і досі ще благаю,
Щоб хоч умерти на Дніпрі
Хоч на малесенькій горі.*

Тоді було майже все домовлено з поміщиком Парчевським, якому належали навколишні села й ґрунти навколо Княжої гори. Тут, як засвідчував літопис (а з часом численні історичні й археологічні джерела це неспростовно підтвердили), стояв славнозвісний град Родень — друге, якщо не перше за своїм значенням місто часів Київської Русі. Саме тут впадала в Дніпро не менш славнозвісна річка Рось, яка дала назву (чи навпаки) одному з наймогутніших слов'янських племен. Тож знав напевно Шевченко і про це, коли обирав місцину на мальовничих Придніпровських горах для своєї майбутньої хати. Окремі вершини гір — шпилів, як кажуть тутешні люди, сягають досить пристойної висоти. Гори, порізані глибокими кручами-ярми то стрімко обриваються в Дніпро, то трохи відступають від нього, утворюючи різноплосинні тераси. На одній із них, що лежить біля півніжних Великого Городища, і зупинив свій вибір Шевченко. Це засвідчив пекарівський 80-літній дід Опанас Дяченко академіку М. Ф. Біляшівському, який опублікував цей факт у журналі “Киевская старина”. Тепер на тому місці розташовується метеорологічна станція Канівського біосферного запо-

відника Київського національного університету ім. Т. Шевченка.

Хата

Заступник голови правління Фонду Максим Рильський розшукав проект і план хати, виконаний рукою Тараса Шевченка. Він зробив їх у серпні 1860 року. Ксерокопії двох акварелей — фасаду і бокового фасаду і власне плану — Максим Рильський показав журналістам. У чомусь це типова, хоч і простора селянська хата, але хрещата в своїй основі. Ширші і довші рамена хати утворюють її причілки, менші — присінок і ганок, які є нібито зовнішнім продовженням сіней, що розділяють внутрішній простір навпіл. Примітним є те, що в одному крилі поет мріяв облаштувати так звану робочу кімнату, широке вікно якої мало виходити на північний схід. Звідси відкривалася велично-захоплива перспектива на могутній Дніпро і безкраю рівнину Лівобережжя — колишню Гетьманщину. А там, навпрошки, рукою подати до Прохорівки, над якою здіймається Михайлова гора: тут розкинувся маєток Михайла Максимовича, першого ректора Київського університету, одного із найбільших українських інтелектуалів і найближчого друга поета.

Прохорівка

Але не так швидко й легко довелося туди дістатися нашій групі журналістів. Дорога петляла лісом. Автобус хоч і пристосований до наших непростих доріг, весь час здригався він попадання у численні вибоїни, калюжі, пробуксовував у піску, але вперто ліз вперед і вгору...

Колись розкішний маєток Максимовичів, що славився своїм чудовим старовинним парком, за советських часів перетворили на санаторій Укрпрофздравниці. У своєму маєтку Максимович прожив тридцять років. Це було улюблене місце паломництва української інтелігенції. Сюди приїздили класик російської літератури українець Микола Гоголь і велет української і світової музичної культури Микола Лисенко, етнограф, економіст, педагог Тадей Рильський і видатний російський природознавець, геолог

і вчений-грунтознавець Володимир Докучаєв, публіцист, історик, літературознавець, громадський діяч Михайло Драгоманов і, звичайно ж, наш геній — Тарас Шевченко. Але були тут і такі, як Михайло Погодін, автор антинаукової теорії про російські етнічні корені українського населення Подніпров'я. Останній намагався переконати Михайла Максимовича, чиї дослідження чітко доводили “небратність” росіян українцям.

Тарас Шевченко глибоко шанував і по-братньому любив господаря маєтку і його дружину. Він товаришував із подружжям Максимовичів упродовж багатьох років, з ним він познайомився ще 1845 року в Києві. Поет листувався з Михайлом Олександровичем і його дружиною Марією Василівною. Збереглося дев'ять листів поета до них і стільки ж Максимовича. Не збереглися, на жаль, лиш ті будинки, в яких нуртував високий український культурний дух її господарів і їхніх гостей. Останній будинок, у якому жив і працював Шевченко, зруйновано було вже у недавні, советські часи.

Але рідна природа на відміну від людей виявилася милосердною до нашої національної пам'яті: ще стоїть у парку майже 700-літній, як стверджують фахівці, розлогий дуб, під яким любив відпочивати й працювати рідкий і бажаний гість на Михайлової горі — Тарас Шевченко. Звідси він милувався краєвидами канівських гір, широчинно дніпровських заплав і смарагдовою зеленню луків. Саме тут поет закінчив поему “Марія” і написав прекрасні портрети гостинних і милих господарів.

Мої думи аж до тебе!..

Якщо простувати від центру Прохорівки до Дніпра старою дорогою, колишній насипний дамбі XVIII ст., на крутосхилі перед самим урізом води серед безлюддя піщаних берегів і заростей верболозу здалека видно гранітну стелу на постаменті. На відшліфованій стороні викарбувані строфи з Шевченкової поеми “Кавказ”:

*Вітер тихий з України
Понесе з росою
Мої думи аж до тебе!..*

А під ними додано: “Тут буде встановлено пам'ятник Т. Г. Шевченку”.

Цей пам'ятний знак незадовго до смерті 2010 року встановив відомий кінорежисер Юрій Ілленко, який похований тут же, у Прохорівці, на власній садибі, де він проживав останні роки свого життя. А той гранітний знак — то перший крок у грандіозному задумі Юрія Герасимовича увіковічнити, зберегти для нащадків кожен крок національного Пророка, піднявши його до високо-символічного звучання в камені й слові. Ілленко мріяв створити на місці арешту Кобзаря екскурсійно-гостьовий комплекс — складову частину туристичного маршруту “Золота підкова Черкащини”. На запит фонду “Тарасова земля” й зокрема одного із його співзасновників Юрія Ілленка Національний музей Тараса Шевченка в Києві повідомив деталі арешту Кобзаря:

“12. 07. 1859 р. Шевченко виїхав разом зі службовцями економічної контори Межирічка в село Пекарі для обмірювання ділянки під свою майбутню садибу. По дорозі з Пекарів Тараса Шевченка заарештували. 13 липня 1859-го увечері, як тільки-но він переправився через Дніпро і пішов у Прохорівку на хутір до Максимовича, його наздогнав посланий земським справником В. Табачниковим становий із м. Мошни Ф. Добржинський із кількома де-сяцькими, соцькими й заарештував Шевченка, не пояснивши причини. Везли поета на поліцейському дубі вниз по Дніпру до гирла річки Вільшанки і далі по Вільшанці до Мошнів...”.

Юрій Герасимович не встиг здійснити задумане, над яким працював у проміжках між іншими мистецькими і громадськими справами. Було зроблено навіть ескіз майбутнього пам'ятника: барельєфна постать Тараса Шевченка, який ніби намагається вирватися із жандармської будки, але йому міцно вцепилися за руки.

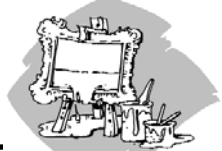
Ілленко мав яскраве уявлення і про саму екскурсію останньої дороги живого Кобзаря. Екскурсія повинна була розпочинатися Дніпром від музею на Тарасовій горі й течією до прохорівської пристані, що мала бути зроблена у стилі XIX ст. Крім цього мала бути збудована й відповідна інфраструктура з причалами, елінгами, пляжами. До послуг численних туристів треба було збудувати корчму й готель — гостинний двір. А на Михайлової горі, як свідчила вдова Ілленка Людмила Єфименко, планувалося відновити будинок Максимовича, спалений 1974 року. Там мали відкрити літню дитячу “Тарасову школу”, де під час канікул обдаровані діти з усієї України могли б оздоровлюватися, водночас беручи участь в освітніх гуртках і семінарах із малювання, української мови й поезії, української історії та кінематографа. Юрій Ілленко не встиг втілити в життя цю прекрасну й благородну ідею. Але вона живе і не дає спокою його сподвижникам і землякам — членам фонду “Тарасова земля”, канівським просвітянам, українським підприємцям, які рідну землю і своїх людей українців бачать не тимчасовим джерелом для власної наживи, а об'єктом духовного і культурного зростання заради майбутнього України.

Келеберда

Остання зупинка нашого прес-туру — на околиці давнього козацького села Келеберда. Саме тут зачарований красою рідних краєвидів на заплавному лузі Тарас Шевченко 1859 року, незадовго до арешту, намалював свій відомий етюд “Коло Канева”. Звідси відкривається чарівна панорама на мальовничі дніпровські острови та затоки, канівські гори та крутосхили. Це місце експозиції з найбільшою вірогідністю (з точністю до кількох десятків метрів) дослідив і встановив Михайло Іщенко. Він залучив до цієї справи істориків, художників, топографів та інших фахівців. А кілька років тому, 18 травня 2007 р. фонд “Тарасова земля”, просвітяни за безпосередньої участі громадськості й меценатів — родини Володимира Бутка, президента корпорації “Еталон” (найбільшого вітчизняного виробника автобусів та інших транспортних засобів) відкрили на цьому місці, на насипному підвищенні, пам'ятний знак: на тритонній, з одного боку відшліфованій брилі червоного габро вибито збільшену точну копію шевченкового етюд; у лівому верхньому куті — його портрет; у нижньому правому — палітра художника. А ще його слова вічної любові до рідного краю:

*Гори мої високі,
Не так і високі,
Як хороші, хорошії,
Блакитні здалека...
Високії і голубії!
Найкращі в світі! Найсвятії!*

Втілення духу історії

Майстер монументальної та станкової кераміки, живописець і графік Галина СЕВРУК — колоритний представник середовища київських інтелектуалів 60—80-х років. Глибоке філософське підґрунтя її творів, авангардна подача тем особливо актуальні нині, коли в протиставленні до шароварщини та чужої субкультури мусимо піднімати справжні мистецькі цінності. Нова ретроспективна експозиція творів художниці, що відкрилася 12 травня у київській галереї “Мистець”, також відкриває ракурс на сприйняття зовсім інших, призабутих в останні роки Києва і Київської Русі — батьківщини мислителів та будівничих, освітян і митців. На виставці представлено більше ста творів малярства, графіки та станкової кераміки відомої української художниці. Подаємо статтю одного з шанувальників і найперших дослідників творчості Галини Севрук.

Богдан ГОРИНЬ

На нелегку дорогу самостійного творчого життя Галина Севрук вийшла 55 років тому після закінчення Київського художнього інституту. Для розвитку її утвердження творчої особистості велике значення має середовище — не всяке, а добірне, відповідне запитам митця. Світ (за деякими винятками) переважно структурований. Навіть на небі зорі скупчені в сузір'я (їх 88), причому за давніх часів сузір'ями вважалося не будь-яке скупчення зір, а лише, так би мовити — елітних, тих, що наділені яскравим світлом — зорі з тьмяним світлом до сузір'я не належать. На духовному небі України таланти-зірки, які по-різному віддалені від нас у часі й просторі, також скупчені в окремі групи: сузір'я талантів театрального мистецтва, кіномистецтва, музики, літератури, образотворчого мистецтва.

Найближчі до нас у часі й просторі ті сузір'я, що утворилися на духовному небі України в 60-ті роки минулого століття. У той час театр, кіномистецтво, література, образотворче мистецтво рясніли талантами, між якими у Клубі творчої молоді відбувалося активне спілкування. Віктор Зарецький, Алла Горська, Галина Зубченко перебували в дружніх контактах з авторитетними літературознавцями Іваном Світличним, Михайлиною Коцюбинською, поетами Миколою

Вінграновським, Василем Симоненком, Василем Стусом, мистецтвознавцем Григорієм Логвином — називаю лише тих, хто вже на небі. Серед отакого скупчення талантів формувалися світогляд, естетичні й філософські погляди, громадянська позиція видатного майстра живопису, графіки, кераміки, монументального мистецтва, заслуженого художника України Галини Севрук.

Подібно до перших християн чимало шістдесятників були неофітами, які, зневірившись у запроваджених тоталітарною системою канонах суспільного й культурного життя, обрали своїм кредо нонконформізм — незгоду з існуючою ідеологією й псевдокультурою.

Галина Севрук — яскрава представниця неофітів-шістдесятників. Вона порвала з соцреалізмом, натуралістичною зобра-

жальністю в малярстві та графіці, фальшивим інтернаціоналізмом, яким прикривався російський комуністичний імперіалізм, долучилася до національно-культурного руху шістдесятників. Художниця наполегливо будувала в собі новий світ, шукала першооснов, першоджерел власного роду й народу, роздумувала над Шевченковим “Ким? за що закуті?”, заглиблювалася в міфологію, знаходячи в ній дивовижну духовну й естетичну привабливість. Фольклорна демонологія збуджувала фантазію, розкривала широкий простір для творчих пошуків. Майстриня захокується в давнину, осмислюючи через мистецькі образи різні періоди української історії. Від міфології переходить до козацької доби, до створення образів шляхетних, мужніх українських лицарів, персонажів української історії XVI—XVII ст. — Самійла Кішки (1969), Петра Конашевича-Сагайдачного (1969), Богдана Хмельницького з військом (1970), Наливайка (1975),

Фото Ганни Оберської

Фото Ганни Оберської

Сірка (1976), Івана Гонти (1979), завершуючи цей цикл композиціями з образами Байди (1998) та Івана Мазепи (1997). Довільно трактовані художницею гротескні постаті зі свідомою деформацією анатомічної будови викликають багаті асоціації, передають бурхливий дух епохи, дух запорозької вольниці. Застосуванням кольорових полив, вкрапленням у композиції різних кольорів смальти художниця збагатила емоційний вплив образів.

У творах на історичну тематику, яка переважає в творчості Галини Севрук, відчувається пульс державницького мислення, що є абсолютною рідкістю серед численного загалу художників. Завдяки порадам і консультаціям історика Михайла Брайчевського художниця відкрила для себе маловідомі постаті в історії Київської Русі й з любов'ю висвітлює їх у керамічних пластах. Цій роботі передувало глибоке опрацювання історичного матеріалу. У циклі творів з історії Київської Русі Галина Севрук художньою мовою відтворила величній період української історії, передала дух епохи. У цьому циклі все про-

думано, все враховано. Крім створення образів володарів могутньої держави — княгині Ольги, Володимира Великого, Ярослава Мудрого та його дочок, художниця з увагою науковця вибирав імена тодішніх письменників-літописців, мислителів, митців, увічнивши в керамічних пластах архітектора Милонога (1974), лікаря Агапіта (1974), іконописця Аліппія (1976), митрополита Іларіона (1978), музиканта Митусу (1979), співця Бояна (1979), наділивши ці образи випромінюючою добротою, високою внутрішньою культурою. Більшість цих образів увійшли у розміщену в готелі “Турист” монументальну композицію “Місто на семи горбах” (1985—1987 рр.) — панно, яке витримує конкуренцію зі світовими аналогами, є вдячним матеріалом для порівняльного аналізу й визначення місця монументальної творчості Галини Севрук у контексті світового досвіду в цій галузі.

У низці творів малярства й графіки Галина Севрук сконцентрувала увагу на осмисленні драматичного періоду української історії 70—80-х рр. XX сторіччя. Емоційно загострені, сповнені напруги пульсуючої думки картини й графічні твори із зображенням постатей Надіїки Світличної (“Пролісок”, 1972), Івана Світличного (“На цвинтарі”, 1975), Василя Стуса (“Медитація 10”, 2005) — це згусток болю від пережитого в ті часи. Ці образи набули символічного звучання.

У живописних і графічних творах привертає увагу ускладнена форма вислову, символіка, філософська глибина, передача підсвідомих порухів душі.

Досягнення Галини Севрук у різних видах і жанрах образотворчого мистецтва, високий злет її творчої думки й новаторство форми засвідчує відкрита до 85-річчя від дня народження художниці ретроспективна виставка її творів, вкотре засвідчивши, що творчість Галини Севрук — унікальне явище в українському мистецтві.

Такої гідності, як на Майдані, французький фотохудожник не бачив ніде у світі

Світлана ЧОРНА

У Києві, у Національному художньому музеї за сприяння Фонду культурної дипломатії відкрилася виставка французького фотохудожника Еріка Буве, присвячена подіям на Майдані. Відомий фотокореспондент, який побував у багатьох гарячих точках планети — Афганістані, Чечні, Сомалі, Югославії, Іраку, представив два цикли — “Київська втома” та “Герої Майдану”. Експозиція виставки складається з трьох частин — фотоколлажів у залі музею та світлин, виставлених на вході до приміщення і вздовж вулиці Грушевського. Еріку Буве

вдалося не просто зафіксувати на плівку якісь миттєвості київської революції, а саме ті миті, які дають ключ до розуміння того, чому Майдан став подією планетарного масштабу. Як беззбройні люди, що захищалися лише фанерними і дерев'яними щитами, змогли здолати велетенського тоталітарного монстра. Як перемагала і перемогла силу духу.

53-річний фотокор, який працював більш ніж у 120 країнах, побував на Майдані двічі — 7—8 лютого та 19 і 20, саме тоді, коли тут відбувалися найдраматичніші події.

Каже, що після втрати двох друзів-колег в одній із гарячих точок і чотирьох поранень, отри-

маних у різні періоди, вирішив хоч рік присвятити фотографії “про природу і людей, що люблять”. Але коли повстала Україна, не міг не приїхати у Київ.

Презентуючи світлини, Ерік Буве сказав, що людині важко перенести те, що він бачив крізь об'єктив фотоапарата: кров, жорстокість, смерть.

19 і 20 лютого він був на Інститутській, де “народ вів битву за свободу”.

— Переді мною впало близько двадцяти осіб. Вони не кричали і не стогнали, вони падали з великою гідністю. Такого я не бачив ніде у світі, — підкреслює фотохудожник.

Розповідає, що на Майдані йому поталанило. Вперше, коли фотографував на Грушевського відомого “піаніста-екстреміста”, який грав на барикаді. На цей кадр, не перемотуючи плівку, наклали інший, зі спецпризначеннями. У результаті з'явилася світлина, де панує музика, якій не страшні ні чорні беркутівці в шоломах, ні свист куль. Другий колаж теж склався випадково. Ерік Буве сфотографував колонату стадіону “Динамо”, де була наліпка із зображенням серця, що любить Україну. На цей кадр наклали інший — сфотографував хлопця, що чергував на барикаді. І вже у Парижі, коли обробив

плівку, побачив, що малюнок-серце проявився саме там, де серце у людини.

Репортажі Еріка Буве друкувалися у багатьох світових ЗМІ: Time, Life, New York Times, Der Spiegel та інших. Його роботи відзначені п'ятьма нагородами конкурсу World Press Photo, двома Visa d'Or, премією журналу Paris Match тощо.

Ерік Буве розповів, що дуже уважно стежить за тим, як люди реагують на його фотографії з Майдану. Вражений, як музейники швидко підготували його виставку, де презентовані майже двометрові фото, і планує ще на якийсь час залишитися в Україні.

Живу, щоб малювати

Виставка “Мальовнича Україна”, яка нещодавно відбулася в Українському фонді культури, привабила чимало прихильників живопису Миколи Шелеста. І не даремно. Микола Миколайович Шелест — відомий живописець, заслужений діяч мистецтв України та Польщі — присвятив свою виставку 200-річчю з дня народження Т. Г. Шевченка. Серед творів, написаних за останні роки (а це сюжетні композиції, пейзажі, натюрморти та портрети відомих людей нашого суспільства), червоною стрічкою проходить Шевченківська тема.

Валентина РОМЕНСЬКА
Фото автора

— Життєдайні криниці Кобзаря для мене є особистим дороговказом, — поділився роздумами Микола Шелест, — тому тема, присвячена світочу українського народу, проходить через усі мої мистецькі надбання. Шевченківський революційний дух, прагнення змінити суспільство на краще, безмежна любов до наро-

повідання. Художник вводить у картини жанрові сценки, що спонукають до роздумів, спілкування. Через його твори промовляє історія українського народу.

У картинах, написаних М. Шелестом, бачимо постать великого поета як мислителя, митця, філософа, борця за вільну Україну. Досить назвати картини “Тарас Шевченко — художник”, “Тарас Шевченко і Варвара Рєпніна”, “Пророк”, де Тарас Григорович сидить на поваленій вербі й

ніальність Шевченка-пророка і прагне художніми засобами розкрити головні події в житті Кобзаря.

Низку полотен митець написав у місцях, які відвідав Тарас Шевченко. У Густинському монастирі поет-художник рисує церкви, про які говорить у повісті “Музикант”, що це місце справжнє Сенкленське абатство. Тут є все: і канал, глибокий і широкий; і вал, а на валу висока кам’яна зубчаста стіна, склепи та підземелля. Картина сповнена філософських роздумів, а витримані пропорції монастиря надають особливої реальності. Живописні досягнення безумовні і за переливами сонячних променів, сповнених безліччю відтінків.

Митцю вдається передати глибоку філософську думку, образну й вишукану. Густинський монастир розташований на річці Удай і сповнений своїх таємничих історій. Будуючи композицію, художник приділяє особливу увагу небу надвечірньої пори з холодними хмарами. Ось річка покривається кригою, і дзвінкий холод відгукується у воронах, які кружляють над монастирем як ознака чергових перемін.

Твори Миколи Шелеста — високопрофесійні. Художник фахово володіє олійною технікою живопису. Особливо вдаються митцю зображення води, снігу, небесних висот, полів та луків. Картинам притаманний епічний настрій, сповнений світла, простору, замріяності. Особлива виразність досягається прозорою палітрою, з грою вишуканих від-

“Тарас і діти”

тінків, напівтонів, які збагачують живопис митця. Досить подивитися картину “День незалежності”, в якій відчувається сила духу вершини, що летить на коні з синьо-жовтим прапором у руках. Сюжет з головною героїнею — на тлі Дніпра, будов Києва зі стелою Магдебурзького права. Живопис М. Шелеста набирає потужної сили, впливає на настрій.

Слід назвати кілька натюрмортів, виконаних у сюрреалістичній манері з теплою кольоровою гамою. Микола Миколайович шукає складних кольорових градацій, які надають творам особливої родзинки. Його натюрморти сповнені самотнього мелодраматичного настрою. Такими є фруктові банкети, доповнені квітами, вишуканими вазами, порцеляною, сріблом, мушлями. Незважаючи, що “натюрморт” перекладається як “мертва натура”, це не стосується Мико-

ли Шелеста, його картини — ціле оповідання. Через призму особистої свідомості розкриваються глибокі знання митця. На полотні “Кожному своє” художник зобразив перець гіркий і солодкий, чорнобривці, три фужери з червоним вином. Облуплена стіна, покрита рушником — символом добра та щастя. Так автор прагне розповісти нам про долю людську, сповнену боротьби та перемін, материнської любові й прагнення щасливої долі.

Микола Шелест не тільки художник, а й активний громадський діяч. Він часто подорожує за кордоном, прославляючи українське мистецтво. Виважений, сповнений любові до мистецтва Микола Миколайович уболіває за долю українського народу через свої твори. Вихований на Кобзаревих заповідях, він пропагує істинну свободу та справедливе існування свого народу.

“Густинський монастир”

ду та рідної землі залишається для мене вагомим підґрунтям для творчості”.

Художні твори М. Шелеста розкривають широкогранний образний світ його творчих уподобань. Кожна тема, яку обирає митець, розкривається як послідовне

вич сидить на поваленій вербі й зажурено дивиться на нас. Здається, його погляд промовляє: “Борітеся — побороете”, і це мов заповіт для кожного, кому не байдужа справедлива та вільна Україна.

Микола Шелест осмислює ге-

І на тім рушникові...

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка експозиція науково-дослідного відділу “Народне декоративне мистецтво Канівщини” Шевченківського національного заповідника поповнилася цінним експонатом. Це керамічна ваза, виготовлена на Сімферопольському приватному підприємстві “Тавріка-керамік” (директор Сергій Ковальов).

Н. М. БАСИСТА,
старший науковий співробітник
Шевченківського національного
заповідника

25 квітня виповнилося 103 роки з дня народження видатної вишивальниці, відомої кримської майстрині В. С. Роїк. Саме цього дня в Етнографічному музеї Сімферополя відбувся творчий захід, присвячений презентації проекту “Рушник до 200-річчя з дня народження Тараса Шевченка”. Учні Віри Сергіївни за її малюнками вишили семиметровий рушник. Його центральну частину вишила Євгенія Жукова з м. Джанкой АРК, до проекту долучилася творча група вишивальниць із представників національно-культурних товариств Криму. На семиметровому рушнику вишиті рядки з “Заповіту” Кобзаря:

*І мене в сем’ї великій,
В сем’ї вольній, новій,
Не забудьте пом’янути
Незлим, тихим словом...*

перекладені 43 мовами народів Криму, що символізує єднання всіх національностей, які проживають у Криму. Вишивальниці працювали в Музеї української вишивки В. С. Роїк.

Син Віри Роїк Вадим Михайлович подарував Канівському музею народного мистецтва Шевченківського національного заповідника вазу з узором із цього рушника, яку урочисто передали працівнику Шевченківського національного заповідника Віктору Савичу Тарахану.

На вазі напис “Т. Шевченкові 200 років” і дати 1814—2014 рр. І рядки:

*“Кожен рушник
То спалах душі моєї,
То частина життя,
То моя доля...”*

Віра Роїк

Розпис на вазі за орнаментом Віри Роїк виконала майстриня Лутаріс Сулейманова з м. Джанкой АРК.

Віра Сергіївна — герої України, заслужений майстер народної творчості України, заслужений художник АРК, член Спілки художників України, лауреат державної премії АРК, почесний член товариства “Просвіта” імені Т. Шевченка.

Народилася художниця 25 квітня 1911 року в Лубнах на Полтавщині. З 1952 року проживала в Сімферополі. 1963 року закінчила Московський художній інститут. Володіла 300 видами технік вишивки народів світу. Створила Кримську школу вишивок, музеї народних умільців Криму.

Віра Сергіївна надзвичайно любила творчість Шевченка. Він був її життєвим орієнтиром: “Кобзар супроводжував мене все життя. І хоч фізично його вже не-

ма, душа і серце поета завжди з нами”.

Для майстрині була велика честь брати участь в конкурсі “У вінок Кобзареві”, який відбувся у музеї Тараса Шевченка в Каневі до 165-ї річниці з дня народження поета. На цей конкурс вона вишила панно “Заповіт” і папку “Кобзар” у техніці Полтавська гладь.

Вона здобула перемогу на конкурсі, яку вважала великим досягненням. 1980 року в музеї Тараса Шевченка у Каневі відбулася персональна виставка робіт Віри Роїк, 1998-го знову. Цього разу на виставці експонувалися не лише вишиті твори Віри Сергіївни, а й роботи її учнів.

Уперше працівники Канівського музею народно-декоративного мистецтва познайоми-

лися з майстриною у 70-х роках. Вона представляла свої роботи в Успенському соборі, пам’ятці архітектури XII ст. — там розмішувалася експозиція музею. Віра Сергіївна нас вразила силою духу, енергією, цілеспрямованістю і любов’ю до вишивки.

Друге кримська майстриня експонувала свої й учнівські роботи 2008 року в науково-дослідному відділі “Народне декоративне мистецтво Канівщини” Шевченківського національного заповідника на виставці “Український рушничок”. Щоденно Віра Сергіївна чергувала біля експозиції, зустрічалася з відвідувачами. Це була важлива подія для Канева. Її виставки відбувалися в різних містах України під патронатом президента.

Майстриня подарувала музею рушничок “Червона дівчинка”, вишитий на білому полотні червоними нитками в техніці Полтавська гладь.

Усе своє життя Віра Роїк присвятила вишивці. Роботи великої майстрині української народної вишивки експонуються в музеях багатьох країн світу. 2006 року заснована міжнародна премія в області народного мистецтва імені Віри Роїк.

Віра Роїк не дожила до столітнього ювілею всього півроку. Але її творчість у народному мистецтві вишивки, орнаментальних композиціях продовжує жити.